

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ
2010 – 2013**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jarmila Katauerová

Komparace vzdělávání seniorů v Klubu Ostravických
Seniorů v Ostravici a Senior Clubu Čeladná

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Irma Kaňová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED

2010 - 2013

BACHELOR THESIS

Jarmila Katauerová

Comparison of education of seniors in Senior Club
Ostravice and Senior Club Čeladná

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
PhDr. Irma Kaňová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jarmila Katauerová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Irmě Kaňové za odborné rady a trpělivost při vedení bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na spokojenost se vzděláváním seniorů v klubech sdružující seniory. Cílem práce je srovnání spokojenosti se vzděláváním seniorů ve dvou institucích a návrh případné optimalizace. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část popisuje výchozí aspekty vztahující se ke vzdělávání seniorů, jako jsou celoživotní vzdělávání, metody vzdělávání seniorů, a také zvládnutí procesu stárnutí. Obrazem dnešní doby je rychlost zpracování informací, a proto se teoretická část věnuje také počítačové gramotnosti seniorů. Praktická část se zaměřuje na průzkum spokojenosti se vzděláváním seniorů ve dvou seniorských klubech, a to v oblasti práce s počítačem, sociální oblasti a v oblasti pohybových aktivit.

Klíčové pojmy

Celoživotní vzdělávání, dotazníková šetření, kluby seniorů, komparace vzdělávání, počítačová gramotnost, senioři, stárnutí, vzdělávání seniorů.

Annotation

The Bachelor Thesis focuses on the satisfaction of education of seniors in senior clubs. Aim of this work is to compare satisfaction of education of seniors in two institutions and to suggest potential optimization of education, if needed. The Thesis is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part describes the default aspects related to education of seniors, such as lifelong learning, methods of education of seniors, and also managing of aging process. The face of present time is a quickness of information processing, and therefore, the theoretical part deals also with the computer skills of seniors. The practical part of Thesis focuses on the survey of satisfaction with education of seniors in two senior clubs, particularly in the area of computer skills, and social and physical activities.

Key words

Aging, comparison of education, computer skills, education of seniors, lifelong learning, questionnaire survey, seniors, senior clubs.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	
1 CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A UČENÍ	10
1.1 Historický vývoj vzdělávání dospělých	12
1.2 Strategické dokumenty vzdělávání dospělých v EU a ČR	13
2 STÁRNUTÍ A STÁŘÍ	17
2.1 Stárnutí	17
2.1.1 Úspěšné a aktivní stárnutí	18
2.2 Stáří	19
3 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	22
3.1 Gerontagogika.....	23
3.2 Formy vzdělávání v postproduktivním věku	25
3.3 Metody edukace seniorů	28
3.4 Motivace seniorů k učení a vzdělávání	29
3.5 Senioři a potřeba počítačové gramotnosti	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	
4 PRŮZKUM	34
4.1 Popis objektů průzkumu	35
4.2 Přípravná fáze	37
4.3 Realizační fáze	38
4.4 Aplikační část	39
4.5 Shrnutí výsledků průzkumu	55
4.6 Návrh na optimalizaci vzdělávání seniorů	59
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	62
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	64
SEZNAM PŘÍLOH	66

ÚVOD

Dvacáté první století má být z hlediska statistických prognóz stoletím seniorů. Stáří je naplnění životní role každého člověka a každý by měl být na něj připraven.

Od počátku vzniku lidstva se náboženství, filozofie, medicína snažily najít příčiny stárnutí člověka. Stáří a smrt byla témata, která vždy zajímala lidstvo.

Lepší životní a pracovní podmínky a také kvalitnější zdravotní péče a sociální ochrana umožňuje lidem prožít delší život, než tomu bylo v minulosti. Dvacáté století a dvacáté první století představují výraznou změnu v délce a kvalitě života lidí.

Kvalitu života ve stáří velmi ovlivňuje vzdělání. Člověk (Homo Sapiens) je tvor myslící a učil se od nepaměti. Učení a vzdělávání je součástí existence člověka.

„Vzdělání přináší mladým lidem umírněnost, starým útěchu, chudým bohatství a bohatým ozdobu“ (Diogenes).

Lidé by se měli vymanit ze stereotypů, změnit přístup ke stárnutí, čelit věkové diskriminaci, nepřipouštět si myšlenku, že jsou vyloučeni z trhu práce, a tím i ze společnosti. I v postproduktivním věku mohou senioři nadále pracovat a tvořit, záleží však na zdraví, psychické pohodě, příležitostech, které se někdy nabízejí a někdy jsou vyhledávány.

Hlavním tématem této bakalářské práce je celoživotní vzdělávání a učení, pozitiva a možnosti tohoto vzdělávání.

V teoretické části bakalářské práce je zmiňováno stáří. Je to téma, které je velmi diskutovatelné, protože se týká všech lidí, pokud se ho ve zdraví dočkají. Stáří, kterého se lidstvo odpradáвна tolik bojí, však nejsou jen vrásky na tváři, ochablá pokožka na těle, strach z nemoci, strach z něčeho nepěkného, nepříjemného, nečekaného, ale je to završení epochy života, kterou lze prožít velmi krásně a smysluplně. Mnoho věcí řeší starší lidé s jakýmsi nadhledem, nežijí již hekticky, mají čas vnímat krásu přírody a věcí, které je obklopují, těšit se z maličkostí. *Moudré je říct si každého dne: „Kéž si uchovám lásku k životu“ (Jan Neruda).*

V současnosti nastává velký pokrok v rozvoji moderní techniky v mnoha oborech lidské činnosti. Moderní technologie jsou pro většinu populace každodenní záležitostí a ovlivňují její život. Komputerizace společnosti otevírá nové obzory a skýtá také nové možnosti pro seniory.

Dnešní společnost nabízí spoustu příležitostí v oblasti vzdělávání, jak pro mladou generaci, tak i pro seniory. Velikou oporou je technika, zejména IC technologie (informační a komunikační technologie). Jejich používání mnohdy usnadní seniorům

život, ale ne všichni si to uvědomují a ne všichni s ICT umí pracovat. Je nutné zapojení do komunity seniorů, kde se senioři v různých programech naučí zacházet s touto technikou a hlavně ji prakticky používat v běžném životě.

Cílem této bakalářské práce je komparace vzdělávání seniorů v Klubu Ostravických Seniorů v Ostravici a Senior Clubu Čeladná a návrh ke zlepšení vzdělávání v těchto organizacích. Teoretická část se zabývá celoživotním vzděláváním a učením, vzděláváním seniorů, stárnutím a stářím. Základem praktické části je zjištění aktuálního stavu vzdělávání seniorů v těchto seniorských klubech se zaměřením na práci s počítačem, sociální oblast a oblast pohybových aktivit. Zjistit, jaké jsou možnosti a nabídka v oblasti vzdělávání seniorů, a také jejich vzdělávací potřeby a motivace. Důležité je porovnat výsledky obou seniorských klubů v oblasti vzdělávání a navrhnout optimalizaci procesu vzdělávání seniorů.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A UČENÍ

„Vzdělání je nejlepší cestovné pro stáří“ (Aristoteles).

Vzdělávání je proces, který provází člověka po celý život, od raného věku až po seniorskou edukaci. V souvislosti s celoživotním vzděláváním se vybavuje řecký pojem *kalokagathia*, který vyjadřuje harmonii těla a duše. Tato myšlenka je i po tolika staletích aktuální, protože je nutné neustále rozvíjet a posilovat psychické a fyzické aktivity. Psychická oblast se dá rozvíjet celoživotním vzděláváním a fyzická oblast se rozvíjí prostřednictvím pohybových aktivit. Každý člověk má mít možnost se po celý život zdokonalovat a měl by tak i činit, aby zvládal rychle se měnící životní podmínky.

Celoživotní vzdělávání zahrnuje veškeré učební činnosti prováděné v průběhu života, které vedou ke zlepšení znalostí a dovedností z hlediska osobního, společenského i pracovního.

V odborné literatuře lze nalézt spousty definic celoživotního vzdělávání. Petřková, Čornaničová (2004, s. 51) konstatují, že „*celoživotní učení je považováno za prostředek, který utváří budoucnost společnosti*“. Tím je například myšlena podpora osobního rozvoje každého jednotlivce, udržování demokratických tradic nebo reakce na změny vyvolané globálními ekonomickými a sociálními systémy.

„*Celoživotní vzdělávání je považované za cílenou, nepřetržitou vzdělávací činnost, jejímž účelem je získávat, inovovat, rozšiřovat, prohlubovat způsobilosti lidí (a v nich obsažených vědomostí, zručností)*“ (Máchalová, 2006, s. 159).

Dle Kopeckého (2004, s. 72) pomáhá celoživotní učení dosáhnout nutných znalostí a kompetencí.

Celoživotní učení je chápáno jako zásadní změna pojetí celého vzdělávání. Všechny možnosti učení jsou chápány jako jediný propojený celek, který umožňuje získávat stejné kvalifikace a kompetence různými cestami, a to kdykoli během života. (Palán, 2002).

Vzdělávání se dá považovat za součást životního stylu.

Z pohledu dnešních andragogů zahrnuje celoživotní vzdělávání dvě složky, a to **Lifelong Learning**, to znamená učení v celé délce života a **Lifewide Learning**, to je všeživotní vzdělávání a učení, obsahující všechny formy vzdělávání – *formální, neformální a informální*.

„Lifelong - celoživotní, ve smyslu v celé délce života, tj. zdůrazňuje potřebnost vzdělávání i mimo školní výuku.

Lifewide - v českém překladu se někdy setkáváme s pojmem „všeživotní“, vztahuje se ke způsobům a formám vzdělávání. Připomeňte si význam pojmů formální, neformální a informální učení, které tyto formy charakterizují“ (Vyhnánková, 2007, s. 9).

Samotné vzdělávání probíhá různými způsoby a Vychová (2008, s. 13) předkládá tyto jeho formy:

- **Formální vzdělávání** se realizuje ve vzdělávacích institucích - ve školách. Je vymezeno zákonem a ukončením tohoto vzdělávání získává absolvent osvědčení o dosaženém vzdělání, kterým může být vysvědčení, diplom, titul.
- **Neformální vzdělávání** představuje získávání znalostí a dovedností mimo školský systém. Toto vzdělávání probíhá například v rámci odborných vzdělávacích kurzů, školení, volnočasových aktivit a podobně. Patří zde také prohlubování kvalifikace zaměstnanců nebo rekvalifikace. Tímto vzděláváním získávají absolventi osvědčení o ukončeném vzdělání, ale nezískají stupeň vzdělání.
- **Informální učení** je učení se v každodenním životě, to znamená v práci, rodině, volném čase. Člověk si mnohdy ani neuvědomuje, že se vzdělává. K tomuto typu učení náleží poznatky získané například čtením denního tisku, sledováním televize, posloucháním rádia, prací s internetem, ale také zde může patřit luštění křížovek.

Po shrnutí všech těchto poznatků o celoživotním učení lze říci, že zde patří všechny aktivity, které vedou k získávání, rozšiřování, obnovování a zdokonalování znalostí a dovedností.

Celoživotní vzdělávání by mělo být přístupné všem občanům, a proto by společnost měla pro CŽV vytvořit prostor a podmínky. Za vzdělávání lidí v dané společnosti je odpovědný stát, zaměstnavatelé a také samotní občané. Právě ti by se měli podílet na celoživotním vzdělávání, a to jak ve spojitosti s pracovními úkoly, tak i s úkoly životními. Výchova a vzdělávání člověka nejsou omezeny jen na období jeho dětství a mládí, ale je to proces celoživotní.

Jedním z důležitých požadavků celoživotního vzdělávání, jak uvádí Mühlpachr (2004, s. 132) je, aby příležitost k němu měli všichni a bez diskriminace. Cílem je, aby lidé cítili potřebu vzdělávat se a zdokonalovat v průběhu celého života, to znamená i v postproduktivním věku. Vzdělávání má totiž pozitivní vliv na zdraví a zabraňuje sociálnímu vyloučení.

Celoživotní vzdělávání zahrnuje vzdělávání profesní a zájmové. Oba tyto typy spolu souvisí, protože se mohou v některých oblastech ovlivňovat, či dokonce propojovat. Neplatí jen to, že specificky zaměřené znalosti mají význam v konkrétním oboru a volnočasové aktivity pouze vyplňují volný čas. Oba tyto typy vzdělávání nejsou v rozporu, ba naopak obsah, který má dnes čistě zájmový charakter, se může do budoucna stát náplní profesních aktivit (Šerák, 2009).

Zájmové vzdělávání slouží především rozvoji zálib nebo osobně motivovaných znalostí, avšak jeho výsledky jsou zároveň využitelné i v profesní kariéře jednotlivce a přispívají ke zvyšování úrovně vzdělanosti ve státě.

Celoživotní učení je založeno na myšlence, že každý člověk je schopen se učit, a tudíž každý, bez ohledu na věk, by měl být k učení motivován a podněcován (Petřková, Čornaničová, 2004).

V oblasti celoživotního vzdělávání jsou ještě velké rezervy, ale dá se předpokládat, že v budoucnosti se do dalších vzdělávacích aktivit bude zapojovat stále více lidí.

1.1 Historický vývoj vzdělávání dospělých

První zárodky teorie vzdělávání dospělých, jak uvádí Palán (2002, s. 37) lze vystopovat v dílech starých civilizací například v Číně, Indii, Japonsku, Babylónii a v Egyptě.

„Vzdělávání dospělých je disciplínou stejně starou jako lidstvo. Kdyby se totiž lidstvo nevzdělávalo, nemohlo by dojít k jakékoliv změně a tudíž ani k jakémukoliv pokroku. Pouze v poznání je pohyb“ (Palán, 2002, s. 37).

Myšlenka, že je celoživotní učení nutností a přínosem, není nová, ale objevila se už například v antické literatuře, kde lze zmínit první rozpracování didaktiky pro dospělé s názvem *„O výchově řečníka“* od Quintiliana. Také nejznámější filozofové Sokrates, Platón a Aristoteles považovali vědění za nezbytné.

Jan Amos Komenský byl první, kdo přišel s konceptem celoživotního učení. Ve svém díle *Obecná rozprava o nápravě věcí lidských*, ve 4. části *Pampedia* poukazyval na nutnost, aby se učili všichni, všemu a všestranně. Jeho přáním bylo, aby jednou bylo vzděláno celé lidské pokolení. Nelze opomenout ani dánského učitele Grundtviga, který usiloval o univerzitu vzdělávání dospělých, tzv. *Školu života*.

Středověk znamenal útlum světského vzdělávání a vzdělávací aktivity byly zaměřeny na náboženství. Světské vzdělávání se opět začalo rozvíjet až s nástupem kapitalismu, tj. s osvobozením pracovní síly a s nástupem techniky, kdy stoupá zájem o gramotnou a kvalifikovanou pracovní sílu. Vzdělávání dospělých se od počátku devatenáctého století šíří po celém světě a ve většině zemí se stává součástí vzdělávací

politiky. Teprve po první světové válce se začínají objevovat ucelenější představy o vzdělávání dospělých a dochází k názorovému posunu (Palán, 2002).

Jak uvádí Šerák (2009, s. 13), v moderní době zkoumali otázku celoživotního vzdělávání např. J. Dewey nebo E. Lindeman. Je dobré zmínit také Thorndika, který měl zásluhu na založení oddělení pro vzdělavatele na Columbia Univerzity, ale také v Oxfordu a Cambridgi.

Po druhé světové válce potřebovaly válkou zničené země vybudovat co nejrychleji normálně fungující společnost, která by se rozvíjela, a k tomu bylo potřeba mnoho vzdělaných odborníků.

Vzdělávání dospělých po druhé světové válce hodnotí Palán (2002, s. 39) jako vzdělávání ovlivněné rostoucími problémy poválečného stavu. Vznikají lidové univerzity, večerní školy a na významu nabývá podnikové vzdělávání. Velký význam měly také hromadné sdělovací prostředky, které vzdělávaly nejširší vrstvu obyvatelstva.

Historie vzdělávání dospělých se dá krátce rekapitulovat dle Palána (2002, s. 42). Starověk znamenal jisté základy i pro vzdělávání dospělých, které potom středověká křesťanská ideologie setřela. Renesance, to nebyl jen návrat k antickým ideálům, ale také návrat ke vzdělávání dospělých, o kterém mluví řada myslitelů, především Komenský, který v *Pampedii* předznamenává nutnost celoživotního vzdělávání.

Průmyslová revoluce znamenala rozvoj průmyslu a s tím spojenou potřebu kvalifikované pracovní síly, která se dala vytvořit odborným vzděláváním. Proto v průběhu devatenáctého a na začátku dvacátého století vznikla řada vzdělávacích institucí.

„Vznik moderního školství (skutečnost všeobecné gramotnosti) s rozvojem médií založily podmínky pro rozvoj masového vzdělávání dospělých“ (Kopecký, 2004, s. 89).

„V současné době je ve všech vyspělých státech vzdělávání dospělých neoddělitelnou součástí vzdělávacího systému. Tento směr vychází z integračních funkcí současného člověka a nepodceňuje žádnou složku vzdělávání“ (Palán, 2002, s. 39).

1.2 Strategické dokumenty vzdělávání dospělých v EU a ČR

V různých dokumentárních pořadech o vzdělávání lze mnohokrát postřehnout vyjádřenou myšlenku, že skrytým bohatstvím Evropy jsou její lidé. Tato myšlenka je obsažena v **Memorandu o celoživotním učení**, jehož strategií jsou nové základní dovednosti pro všechny, více investic do lidských zdrojů, inovace ve vyučování a učení, oceňovat učení, přehodnotit poradenství, přiblížit učení domovu. Trend v politice vzdělávání dospělých se odvíjí od plánů na vybudování infrastruktury evropské společnosti. V 90. letech se úhel pohledu na vzdělávání mění, a to v důsledku

probíhajících změn jako jsou například globalizace trhu, ropná krize a rozvoj informačních technologií (Vyhnánková, 2007).

„Celosvětový zájem o rozvoj vzdělávání dospělých byl podpořen i celou řadou mezinárodních setkání, jejichž společným jmenovatelem je vzdělávání dospělých jako jeden z významných prostředků k řešení světových problémů“ (Palán, 2002, s. 39).

Vyhnánková (2007, s. 34) předkládá dokument v oblasti celoživotního vzdělávání zprávu Mezinárodní komise pro vzdělávání UNESCO z roku 1996 nazvanou „*Learning: the treasure within (Učení je skryté bohatství)*“, známá jako *Delorsova zpráva*, podle které je učení založeno na čtyřech pilířích:

1. učit se vědět,
2. učit se jednat,
3. učit se žít pohromadě s druhými,
4. učit se být.

Důležitým bodem této zprávy je tvrzení, které uvádí Šerák (2009, s. 15), že vzdělávání by mělo zohledňovat všechny aspekty lidské existence, včetně způsobů uvažování, psychických a komunikačních schopností nebo estetického citění.

Delorsova zpráva, jak dodává Vychová (2008, s. 17), vnáší změnu pohledu na koncept celoživotního vzdělávání, jehož realizace v životě jedince probíhá od dětství až po stáří.

„Celoživotní učení je považováno za nástroj neustálého osobního rozvoje a prostředek umožňující přizpůsobení jednotlivců změnám, jejichž rychlost získává na intenzitě“ (Vychová, 2008, s. 17).

Rovněž i OECD ve stejném roce prezentovala svůj koncept celoživotního učení pod názvem *Lifelong learning for all*, v překladu znamenající *Celoživotní učení pro všechny*, který je ale motivován spíše ekonomicky.

Rok 1996 byl vyhlášen Evropským rokem celoživotního učení.

Mezi strategické dokumenty vzdělávání dospělých patří v České republice např. *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR*, tzv. *Bílá kniha* z roku 2001, *Operační program Rozvoj lidských zdrojů* (2003), *Strategie rozvoje lidských zdrojů* (2003), *Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy v ČR* (2007) a nově *Strategie celoživotního učení ČR* (2007). Poslední jmenovaný dokument si klade, jako jeden ze svých hlavních cílů, nastolení celoživotního učení jako běžné praxe (Šerák, 2009).

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice zvaný *Bílá kniha* je dle Vyhnánkové (2007, s. 89) v historickém vývoji české vzdělávací politiky naprosto zásadní. Tento dokument přistupuje ke vzdělávací soustavě komplexně, to znamená, že

do ní zahrnuje všechny stupně vzdělávání a výchovy, což koresponduje s dobově uznávanou koncepcí celoživotního vzdělávání.

Pro Evropskou unii představuje celoživotní vzdělávání základní přístup k rozvoji politiky vzdělávání, na jedné straně podporuje sociální začleňování a osobní naplnění a na straně druhé zvyšuje zaměstnatelnost, a také přizpůsobivost novým pracovním příležitostem. Celoživotní vzdělávání představuje klíčový prvek strategie růstu a zaměstnanosti.

V roce 2000 Evropská rada na svém zasedání v Lisabonu stanovila strategický cíl pro Evropskou unii, dle kterého se má stát nejvíce konkurenceschopnou a nejdynamičtější znalostní ekonomikou na světě, schopnou hospodářského růstu, s větším počtem pracovních míst, s lepšími pracovními místy a větší sociální soudržností. Znalostní společnost na vysoké úrovni je klíčem k výraznějšímu růstu a vyšší zaměstnanosti (Vyhnánková, 2007).

Program celoživotního učení

Program celoživotního učení dle Evropského parlamentu a Rady z roku 2006, platný pro období 1. 1. 2007 – 31. 12. 2013 zahrnuje, jak konstatuje Vyhnánková (2007, s. 41) čtyři odvětvové programy:

1. *COMENIUS* - je zaměřený na předškolní a školní vzdělávání až po úroveň ukončení středního vzdělání
2. *ERASMUS* – je zaměřený na vysokoškolské vzdělávání a odborné vzdělávání na vysokoškolské úrovni
3. *LEONARDO DA VINCI* – je zaměřený na odborné vzdělávání a odbornou přípravu
4. *GRUNDTVIG* – je zaměřený na vzdělávání dospělých a celoživotní učení.

Hlavní činnost programu je zaměřena na podporu studia jazyků, informační

a komunikační technologie a šíření a využívání výsledků v oblasti celoživotního učení.

Mezinárodní organizace vzdělávání

Výčet mezinárodních organizací, které se zabývají vzděláváním dospělých, by byl příliš velký, a proto Vyhnánková (2007, s. 26) předkládá přehled těch největších a nejdůležitějších světových a evropských organizací zabývajících se vzděláváním dospělých. Mezi nejznámější patří *Organizace spojených národů pro vzdělávání, vědu a kulturu* s názvem *UNESCO*, která bojuje s negramotností a nízkou úrovní vzdělanosti v zaostalých oblastech. Zabývá se také celoživotním vzděláváním dospělých, kde organizuje k tomuto tématu mezinárodní konference *CONFINTEA*. Na první pohled by

se mohlo zdát, že zde nepatří organizace známá pod zkratkou *OECD*, což znamená *Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj*, ale s hospodářským rozvojem úzce souvisí také problematika zaměstnanosti, vzdělanosti, kultury a životní úrovně obyvatel. Za účelem spolupráce v oblasti kulturní, sociální a hospodářské byla založena mezinárodní organizace *Rada Evropy*, která sehrála významnou roli ve vzdělávání dospělých. Propagovala vzdělávání dospělých jako nedílnou součást celoživotního vzdělávání. Avšak její hlavní specifickou oblastí zájmu jsou lidská práva, jazyky a kulturní dědictví. Z nevládních organizací je významná *Evropská asociace vzdělávání dospělých* známá pod zkratkou *EAEA*, která se výhradně zaměřuje na neformální vzdělávání dospělých.

2 STÁRNUTÍ A STÁŘÍ

2.1 Stárnutí

Stárnutí – *gerontogeneze* je celoživotní a individuální proces. Každý člověk žije svůj vlastní neopakovatelný život, a tudíž pociťuje stárnutí individuálním způsobem. Na stárnutí a stáří není žádná šablona, ale záleží na stylu života ve středním věku.

Každý člověk stárne svým tempem. Stárnutí nelze spolehlivě ovlivnit, protože přírodní zákony fungují jednoznačně, ale vyspělá medicína může zmírnit jeho projevy, prodloužit kvalitu i délku života. Je to proces nevratných změn, který se týká každého živého organismu. Začínáme stárnout okamžikem našeho zrození. V průběhu života pak dochází k řadě změn, které si lidé buď uvědomují či neuvědomují. Je to individuální proces, protože každý člověk stárne jinak rychle, což je dáno nejen genetickou výbavou, ale i životními podmínkami, životním stylem. Stárne v podstatě celý svět, tedy i naše česká společnost. Rodí se méně dětí, přibývá starší populace, věk se prodlužuje. To je realita dnešní společnosti. Na jedné straně se lidé dočkali toho, o čem naši předchůdci snili, ale na straně druhé to přináší značné problémy, jak ekonomické, tak i společenské.

Z historie je známo, že o „*elixír mládi*“ usilovali alchymisté. I antičtí filozofové odkázali lidstvu řadu zajímavých myšlenek. Například Aristoteles považoval stárnutí za důsledek ztráty tepla, Hippokrates za důsledek ztráty vlhkosti.

Jak uvádí Tošnerová (2009, s. 15), lidé se stáří obávají, snaží se stárnutí ovlivnit či zmírnit jeho vnější projevy např. různými kosmetickými prostředky, protože nikdo nechce stárnout a být starý, to už vůbec ne.

Dlouhověkost je ovlivňována různými faktory, jako jsou například strava, tělesný pohyb, ale do souvislosti s dlouhověkostí je také dáván například život ve vysokohorských podmínkách. Je možné, že střední délka života v horách je o málo vyšší, což může být dáno odlišným způsobem života, než jaký je ve městě.

Stárnutí a dlouhověkost jsou dvě strany téže mince.

Typologie stárnutí může zodpovědět otázku, jak se bude vyvíjet očekávaná délka lidského života a jak dlouho žijí lidé ve srovnání s ostatními živými organismy.

Typologie dlouhověkosti je stejně zajímavá jako typologie stárnutí. Studium dlouhověkosti se již zabývalo mnoho vědců. Nesmí se zaměřovat proces stárnutí (zda a jak stárneme) s fenoménem dlouhověkosti (jak dlouho žijeme). Dlouhověkost je kvantitativní fenomén a život se počítá v hodinách, dnech, letech, stoletích (Gruss, 2009).

„Cesta k „zlatému jablku“, které řeckým bohům údajně zajišťovalo věčné mládí, zůstává pro člověka i nadále trnitá“ (Gruss, 2009, s. 76).

Demografická prognóza zpracovaná Českým statistickým úřadem uvádí počet občanů v roce 2050, kdy bude žít v České republice přibližně půl milionu občanů ve věku 85 let a více (ve srovnání s počtem 101 718 v roce 2006) a téměř 3 miliony osob starších 65 let. Naděje na dožití při narození bude v r. 2050 činit 78,9 let pro muže a 84,5 pro ženy proti 73,4 let pro muže a 79,7 let pro ženy v r. 2006 (Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008-2012).

Z výše uvedené prognózy je patrné, že stále větší část české populace budou tvořit starší lidé a nejinak tomu bude i v Evropě, proto je nutné se na tuto skutečnost připravovat. Aspekty stárnutí jsou zohledněny také v širším mezinárodním kontextu, kdy například rok 1999 byl OSN oficiálně vyhlášen Mezinárodním rokem seniorů. Je podstatné si uvědomit, že seniorská generace zastává významnou pozici nejen v rodinách a komunitách, ale i v celé společnosti.

Dle Mühlpachra (2004, s. 133) je příprava na stáří podceňovaným programem ovlivňování občanů směrem k úspěšnému stárnutí a aktivnímu stáří. Příprava na stáří zahrnuje zdravý životní styl, podporu tělesných a duševních aktivit, zajištění materiálních předpokladů včetně řešení bytové situace, posilování dobrých mezilidských vztahů, pozitivní vztah vůči sobě i k životu a neméně důležitou kultivaci osobnosti a komunikace.

Je důležité, aby stárnutí bylo úspěšné, a aby se na něj populace připravovala. *„Příprava na stáří bývá rozlišována jako:*

Dlouhodobá (celoživotní).

Střednědobá (asi od 45 let).

Krátkodobá (2 – 3 roky před penzionováním)“ (Mühlpachr, 2004, s. 133).

2.1.1 Úspěšné a aktivní stárnutí

Téma stárnutí populace a kvality života ve stáří se týká nás všech. Prodloužení střední délky života umožňuje všem prožít život delší, mít delší vztah se svými rodiči a také být déle oporou svým dětem i vnukům (Rabušic, 1995).

Prioritou aktivního stárnutí je, aby lidé byli zdravější, spokojenější a žili aktivněji, čímž by mělo docházet k jejich ochotě a schopnosti zůstat déle v zaměstnání. Ke zvýšení zaměstnanosti starších osob je nutná motivace jak zaměstnavatele, tak i starších zaměstnanců. Starší lidé mohou setrvat déle na trhu práce, pokud pro ně budou vytvořena pracovní místa a pokud k tomu dostanou příležitost.

Je také nutné podpořit vzdělávací aktivity. Vzdělávací aktivity jsou závislé na straně zaměstnanců i zaměstnavatelů na jejich zájmu o vzdělávání. Je nezbytné informovat zaměstnance i zaměstnavatele o přínosech vzdělávání. Starší pracovníci mohou být přínosem pro zaměstnavatele, jelikož mají dlouholeté pracovní zkušenosti, jsou zralí a je u nich nižší předpoklad fluktuace. Věkově různorodý kolektiv je stabilnější.

Aktivní život ve stáří je nepředstavitelný bez dostatečného hmotného zabezpečení, protože nízký příjem může negativně ovlivnit aktivní stárnutí. Z toho důvodu je nutné reformovat důchodový systém tak, aby poskytoval adekvátní příjem a umožňoval aktivní život (Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008-2012).

Koncept úspěšného stárnutí, který vznikl v USA, směřuje pozornost k oddálení nemocnosti, ke zlepšení zdravotního stavu střední generace, a tím k redukci počtu nesoběstačných seniorů ve vyšším věku. Nehledě na výrazné klady tohoto konceptu, je nezbytné zkvalitňovat péči o seniory ve stárnoucí společnosti (Mühlpachr, 2004).

Stárnutí podle Mühlpachera (2004, s. 34) může být:

Obvyklé, normální – zdravotní a funkční stav seniora, a také jeho sociální role, míra zdravotních obtíží a funkčních limitací odpovídá jeho vrstevníkům a současné normě v dané společnosti.

Úspěšné – zdravotní a funkční stav seniora je lepší než stanoví současný průměr, umožňuje nejen plnou soběstačnost, ale žádoucí tělesnou, psychickou i sociální aktivitu zhruba do 9. decennia.

Neúspěšné, patologické – zdravotní a funkční stav seniora je horší než u vrstevníků, neodpovídá současné normě. Rozvíjí se závislost, choroby vyššího věku, jejich projevy a důsledky jsou neobvykle výrazné a nastupují předčasně. Nastupuje tzv. progerie neboli předčasné stárnutí.

Úspěšně zestárnout, znamená zestárnout důstojně.

2.2 Stáří

„Stáří je obecným označením pozdních fází ontogeneze, přirozeného průběhu života“ (Mühlpachr, *Gerontopedagogika*, 2004, s. 18).

Stáří je biologický jev. Je nevyhnutelným aspektem lidského bytí (Gruss, 2009).

Tošnerová (2009, s. 14) hodnotí stáří jako přirozený a předvídatelný proces změn, který se vyznačuje variabilitou v typech a rychlosti. Týká se fyzického vzhledu, energie, duševních schopností i společenského života. Změny jsou s přibývajícím věkem vnímány jako ztráty a nutí k přijmutí nových rolí.

Člověk žijící v období stáří je titulován různými názvy. Často je slýcháván pojem „geront“ či *důchodce* a například v odborné psychologické literatuře se používá pojem

„senescent“. Nejpoužívanější je pojem „senior“, protože je významově neutrální a je také příznivě přijímán lidmi, na které se vztahuje (Petřková, Čornaničová, 2004).

Vymezení věku stáří oficiálně neexistuje, ale dle odborníků je to věk 75 let, ve světě je hranice stáří vyšší. Například ve Švýcarsku je člověk starý, když překročí věk 84 let, pro Kanadany je to 79 let. Teenagerům, dle průzkumu, se jeví staří všichni, kteří již dovršili 34 let. Dle třicátníků jsou staří lidé ve věku 65 let, pro pětadesátíky jsou starci v pětasedmdesáti letech. Co se týká zaměstnavatelů, tak pro ty je hranice stáří 40 let. Kdysi se považovalo za neoficiální bránu stáří datum odchodu do penze. Dnes to již neplatí, protože doba odchodu do penze se stále posouvá a prodlužuje se lidský věk. Dnešní mladá generace by měla jít do penze až v sedmdesáti letech.

Dle Tamary Tošnerové, což je přední česká expertka na problematiku stárnutí (2009, s. 15), nemají ve vymezení věku stáří jasno ani lékaři. Záležejí především na zdravotním stavu, sociálním prostředí, vzdělání, životním stylu a jiných vlivech.

Češi hodnotí stáří dle fyzického stavu, věku, ztráty duševní svěžesti a také podle toho, jak se o sebe člověk dokáže postarat.

Různí autoři se staví k dělení stáří různě.

Dělení stáří dle Vágnerové (2007, s. 299):

Období starší dospělosti: 50 – 60 let

Na počátku 60. let života si lidé uvědomují nevyhnutelné přibližování stáří se všemi jeho problémy. Rané stáří zpravidla ještě nepřináší nějaké zásadní omezení a většina 60letých lidí si udržuje přijatelnou úroveň tělesných i duševních schopností a může žít uspokojivě.

V období starší dospělosti se mění postoj k vlastnímu životu. Stárnoucí člověk si uvědomuje, že splnil většinu vývojových úkolů a je čas připravovat se na další životní fázi. V tomto období jsou si lidé vědomi, že se zhoršují jejich tělesné i kognitivní funkce. Ale na druhé straně někteří stárnoucí lidé dosahují úrovně moudrosti. Moudrost je velikou výsadou stáří.

Období raného stáří: 60 – 75 let

Stáří je poslední etapou života, tedy fází, která bývá označována jako postvývojová. Přináší nadhled a moudrost, pocit naplnění, ale na straně druhé ubývá energie a dochází k proměně osobnosti. Jde o období relativní svobody, zároveň však dochází k nevyhnutelným ztrátám ve všech oblastech.

„ Rané stáří, resp. třetí věk, je obdobím života, v němž sice dochází k evidentním změnám daným stárnutím, které ale ještě nemusí být tak velké, aby staršímu člověku znemožnily aktivní a nezávislý život“ (Vágnerová, 2007, s. 299).

Stáří představuje vrchol osobnostního rozvoje a zvládnutí této fáze je významným vývojovým úkolem, ale ze sociálního hlediska má spíše negativní význam.

Období pravého stáří: 75 a více let

Důležitým úkolem pravého stáří je zvládnutí přibývajících potíží a ztrát. Vědomí různých omezení a limitace perspektivy, může vést k odklonu od reálného světa. Postupně přibývají zdravotní problémy a s nimi je také spojen úbytek soběstačnosti. Ve druhé polovině 80. let věku dochází k dediferenciaci úrovně rozumových schopností starších seniorů.

„Na základě společenského pokroku a osobního nasazení jedince je dnes možné stáří lépe utvářet“ (Gruss, 2009, s. 12).

Mühlbacher (2004, s. 20 - 21) vymezil pojem stáří takto:

- **Biologické stáří** - hypotetické označení pro konkrétní míru involučních změn.
- **Sociální stáří** - je dáno změnou rolí, životního způsobu a také ekonomického zajištění.
- **Kalendářní (chronologické) stáří** - dosažení určitého, arbitrárně stanoveného věku, od něhož se nápadněji projevují involuční změny. Uplatňuje se rovněž demografické hledisko – čím více seniorů ve společnosti, tím vyšší hranice stáří.
- **Dlouhověkost** - označení pokročilého věku, obvykle nad 85 – 90 let. Dlouhověcí tvoří jen nepatrný zlomek populace, ale jejich počet stoupá (zvyšování životní úrovně, snižování nároků životního prostředí na tělesnou zdatnost, medicínský pokrok).

Změkčování životních podmínek a medicínský pokrok jsou hlavními činiteli, kteří zvyšují naději na dosažení extrémního věku. Umět zestárnout je stejně důležité, jako bylo kdysi dosažení dospělosti. Stáří přináší nové zkušenosti, s nimiž se musí každý člověk nějakým způsobem vyrovnat.

Zajímavá je také terminologie seniorského věkového období dle Petřkové, Čornaničové (2004, s. 27):

60 – 74 let, rané stáří, starší věk; v gerontagogice se hovoří o **mladých seniorech**,

75 – 89 let, vlastní stáří; v gerontagogice je používán pojem **starý senior**,

90 a více let, nastává dlouhověkost, kdy se hovoří o **velmi starých seniorech**.

3 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Vzdělávání seniorů nebo taky vzdělávání ve *třetím věku*, je naplňováno edukačními potřebami seniorů dle jejich osobních zájmů a Petřková, Čornaničová (2004, s. 63) dodávají, že cílem edukace seniorů je „*rozvoj schopností, obohacení znalostí a rozvoj osobnosti k seberealizaci*“.

Každý člověk má potřebu se na něco těšit. Většina lidí se na splnění svých představ těší celý život. Je to očekávání něčeho pěkného a příjemného. I když senioři již ve svém životě dosáhli spousty cílů a je pro ně těžké se na něco nového těšit, je velmi důležité tuto potřebu očekávání něčeho nového neztratit. Je nutné, aby senioři nepropadli pocitu beznaděje a neužitečnosti. Vzdělávání je aktivita, která může přinést seniorům novou životní perspektivu. V dřívějších dobách se lidem, kteří studovali neobvykle dlouho, říkalo věčný student. Dnešní doba v tomto směru pokročila a v podstatě se dá říci, že věčnými studenty musí být všichni.

V období stáří je prostor pro volný čas mnohem větší, než když je člověk v pracovním procesu. Senioři se dostávají do nové životní situace, kdy se potřebují také nově zorientovat. Představa volného času nemusí být spojena jen s klidem a odpočíváním, ale může být spojena s volnočasovými aktivitami. Část seniorské populace najde uspokojení v edukačních aktivitách. Smyslem a cílem edukace seniorů je zejména obohacení života a jeho kultivace, adaptace na změněný způsob života, udržování tělesných i duševních aktivit a schopnost orientace v dnešním měnícím se světě.

Je známo, že inteligence a tvůrčí schopnosti zůstávají zachovány do vysokého věku zejména u lidí, kteří po celý život využívali svou mozkovou kapacitu. U učení záleží na celoživotním trénování mozku, a kdo se stále učí, zůstává dlouho psychicky mlád. Dle Bednařikové (2006, s. 16) dochází u dospělých v souvislosti s přibývajícím věkem postupně ke změnám ve smyslových orgánech (slábne zrak, zhoršuje se také sluch), objevují se problémy v psychomotorice (v koordinaci pohybů, v obratnosti, svižnosti apod.). Tyto procesy probíhají samozřejmě u každého jedince jinak, v jiném časovém horizontu a v různé intenzitě. Poznávací funkce (vnímání, paměť, myšlení) však zůstávají zachovány, zvláště jsou-li využívány a trénovány. V dospělosti nemusí docházet k poklesu duševní výkonnosti. Způsob učení se neztrácí, ale mění se například tím, že rychlost je postupně nahrazována jistotou a přesností.

Také často bývá argumentovanou otázkou způsobilosti a předpokladů u učících se jedinců v dospělém věku, tzv. *docilita*, jak uvádí Kalnický (2012, s. 55).

„Rozhodně jenom samotný fyzický věk, a to i pokročilý, není závažnou překážkou učení se. Jisté oslabení smyslových orgánů ve starším věku může kompenzovat potřeba, motivace, vůle, schopnosti, zájmy, zkušenosti, předchozí vědomosti a systém vzdělávání – s návykem učit se“ (Kalnický, 2012, s. 55).

Třetí věk, jak je nazýváno období sénia, má svá specifika, která je třeba respektovat. Proces učení v seniorském je celkově odlišný od učení v jiném věku. Senioři si již obtížně osvojují učivo, krátkodobá paměť již nefunguje, jak by měla a dlouhodobá paměť ukládá výběrově. Osvojování si nových poznatků potřebuje více času. Starý člověk není neschopen učit se, ale často trpí spíše nejistotou, zda učební činnost zvládne. U starých lidí je důležitá pochvala, naopak znevažování těch, kteří jsou pomalejší, je velmi nežádoucí.

Patří-li v dospělosti tvůrčí činnost jedinců k normálnímu způsobu života, pak v ní mohou pokračovat do pozdního stáří, jak uvádí Gregor (1990, s. 80) a dodává, že pokud byli někteří jedinci k stáru pasivní, nesouviselo to s věkem, ale většinou s dosavadním způsobem života. Lidé, kteří byli v dospělosti pohodlní a málo aktivní, bývají většinou přirozeně nečinní i ve stáří.

„Získané celoživotní pracovní dovednosti v některých oborech nelze ve stáří využít a senioři cítí vážné ohrožení pocitu profesionální zdatnosti. Je důležité využít jejich struktury pohybových vzorců z dřívější profese, pohyb rozfázovat, krok za krokem dávat stručné pokyny, a dosáhnout tak zdokonalení dovedností v nových pracovních činnostech“ (Klevetová, Dlabalová, 2008, s. 54).

V oblasti vzdělávání seniorů se jedná například o delší časový prostor, který potřebují senioři k pochopení nového učiva. Je proto důležité akceptovat jejich vlastní způsob a tempo při učení (Klevetová, Dlabalová, 2008).

Posláním edukace seniorů je zdokonalení jejich života, z čehož také plynou výhody pro společnost. Jak uvádí Petřková, Čornaničová (2004, s. 53), edukace seniorů reprezentuje ve vztahu ke společnosti například jednu z možností společenské podpory života ve stáří, pozitivní prvek při utváření názorů společnosti na stáří nebo integrující prvek mezigeneračního pochopení, mezigenerační solidarity a postojů úcty k životu.

3.1 Gerontagogika

Gerontagogika je v odborné literatuře vymezována jako *„hraniční vědní disciplína na pomezí andragogiky jako vědy o výchově a vzdělávání dospělých a gerontologie jako vědy o stárnutí a stáří“* (Pecková, Čornaničová, 2004, s. 18).

Stárnutím a stářím se zabývá řada oborů. V tomto směru jsou velmi důležité následující disciplíny:

- **Gerontologie** - multidisciplinární soubor poznatků o stárnutí a stáří. Člení se na *experimentální* (biologickou), která zkoumá stárnutí na buněčné úrovni; *sociální*, která zkoumá postavení seniora ve společnosti a *klinickou* – ta studuje specifické aspekty chorob seniorů.
- **Geriatricie** - (název pochází z řečtiny, gerón- stařec a iatrá – léčím) – je samostatným lékařským oborem, který řeší problémy neurologické, psychiatrické, rehabilitační a je spojen s primární péčí.
- **Gerontopedagogika** - pedagogická disciplína, která se zabývá výchovou a vzděláváním seniorů, což je **celoživotní proces** (Mühlpachr, 2004).

Již od poloviny 20. století existuje **gerontagogika** jako samostatná věda, která je původně koncipována jako teorie výchovy a vzdělávání pro stáří a ve stáří (Šerák, 2009).

Současná gerontagogika zahrnuje veškeré edukační aktivity seniorů, konkrétně:

- **edukaci seniorů**, jako hlavní těžiště zájmu vědy,
- **preseniorskou edukaci**, zahrnující přípravu na stáří,
- **proseniorskou edukaci**, zahrnující aktivity zaměřené na mezigenerační porozumění a společenské uznání stáří (Petřková, Čornaničová, 2004).

Z užšího pohledu se gerontagogika dle Klevetové, Dlabalové (2008, s. 52) zabývá výchovou a vzděláváním seniorů ke stáří a ve stáří. Tato nová vědní disciplína hledá způsob, jak připravit člověka na poslední etapu života, aby byla prožita důstojně a kvalitně. V širším slova smyslu je tato disciplína zaměřena na pomoc, podporu a péči seniorů. V současnosti je seniorská etapa celoživotního vzdělávání rozvinuta na *Všeobecné seniorské vzdělávání*, které má neprofesní charakter a zabývá se výukou v oblasti informatiky, cizích jazyků a cvičení paměti a na *Inovaci odborných znalostí a dovedností*, jejíž náplní je rozvíjet nebo udržovat kvalifikace.

Petřková, Čornaničová (2004, s. 23) uvádějí nejdůležitější funkce gerontagogiky, kterými jsou:

- **Kognitivní funkce**, zahrnující poznání zákonů, které ovlivňují v životě seniorské období. Tato funkce formuluje principy seniorské edukace a vysvětluje obsah gerontagogických pojmů a kategorií.
- **Kulturní a edukační funkce**, vyvíjí snahu udržet vysokou intelektuální, kulturní, a také etickou úroveň všech věkových skupin ve společnosti.

- **Společensko-informační funkce**, zaměřující se na odstraňování mezigeneračních konfliktů.
- **Aktivizačně-stimulační funkce**, spočívá jak v podpoře pozitivních rozhodnutí ve prospěch společnosti, tak i k orientaci seniorů na udržení kvality života ve stáří.
- **Prognostická funkce**, snaží se formulovat hypotézy o dalším vývoji edukace seniorů.

Vzdělávání v seniorském věku lze rozdělit do čtyř oblastí:

1. *Preventivní* – v období dospělosti provádět opatření, aby stáří proběhlo bez nemocí.
2. *Rehabilitační* – trvale a celoživotně posilovat fyzické a duševní schopnosti.
3. *Posilovací* – formou volnočasových aktivit se zajímat o nové věci, přijmout svá omezení a nebát se požádat druhé o pomoc.
4. *Anticipační* – připravit se na budoucí změny a najít nový životní styl (Livečka In: Mühlpachr, 2004).

3.2 Formy vzdělávání v postproduktivním věku

Vzdělávání seniorů probíhá dlouhodobě převážně v prostředí knihoven, divadel, muzeí a tělovýchovných spolků, velký význam mají také místní kluby důchodců, patří zde ale také vzdělávání na univerzitách pro seniory.

Nejrozšířenějším typem institucionalizovaného sdružování seniorů jsou kluby důchodců, které mají mnohaletou tradici. Jejich činnost je různorodá a zahrnuje širokou oblast zájmové činnosti důchodců. Do širokého spektra aktivit patří společná návštěva kulturních akcí, exkurze, kroužky rukodělných činností, vzdělávací aktivity, sportovně-rekreační aktivity, pohybové aktivity, besedy s lékařem aj. Vzdělávací činnost v klubech důchodců bývá většinou jednorázová, realizovaná formou přednášek a besed, zřídka probíhá formou cyklického vzdělávání.

Mezi nejznámější formy vzdělávání v postproduktivním věku patří *Univerzity třetího věku*, které známe pod zkratkou U3V, dále *Lidové univerzity*, *Kluby aktivního stáří* a *Akademie třetího věku*.

Lidové univerzity se osvědčily zejména ve skandinávských zemích. Fungují na principu vzdělávání dvou generací, kdy starší lidé absolvují vzdělávání spolu s mladou generací (Tilich, Petřková, Zimková, 1997).

V našich podmínkách funguje velmi dobře Akademie třetího věku a Kluby aktivního stáří. Akademie třetího věku uspokojuje vzdělávání seniorů v postproduktivním věku,

kdežto kluby aktivního stáří rozvíjejí zájmy seniorů a umožňují vzájemný kontakt, který je zejména v tomto věku velmi podstatný.

Univerzity třetího věku (dále jen U3V) jsou velmi náročným způsobem vzdělávání pro seniory. Umožňují občanům postproduktivního věku vzdělávání na vysokoškolské úrovni. Univerzity i akademie třetího věku patří mezi užitečné formy přípravy na aktivní stáří a těší se velkému zájmu veřejnosti. Studium na U3V přináší účastníkům radost z poznávání a dá se říci, že zvyšuje subjektivní pocit pohody a zdraví. První U3V byla založena ve Francii na Univerzitě společenských věd v Toulouse profesorem práva a ekonomických věd P. Vellasem. Naše první U3V vznikla v r. 1986 v Olomouci.

Pro U3V byly vytyčeny tyto cíle:

- Seznámit seniory s vědeckými poznatky.
- Prohloubit jejich sebepoznání.
- Ulehčit jejich orientaci v měnícím se prostředí.

Náplň U3V je uskutečňována v cyklech odborných přednášek zejména v oblasti nových technologií a nových problémů měnícího se světa (práce počítačem, ekologie, násilí ve společnosti, působení médií atd.). Nelze opomenout také program zaměřený na životosprávu, tělesnou aktivitu (např. jóga), relaxaci, kreativní myšlení, komunikaci, výuku cizích jazyků, mezilidské vztahy, asertivitu, apod. Vzdělávání seniorů v U3V není tedy zaměřeno jen na osobnostní rozvoj, ale také na uplatnění se ve společnosti.

U3V nejsou jen sezónní záležitostí, ale představují oblíbenou a společensky prospěšnou formu celoživotního vzdělávání na vysokých školách všech zaměření. V současné době existuje U3V na 20 vysokých školách v České republice (Masarykova univerzita, Univerzita třetího věku, 2010).

České vysoké školy si uvědomují význam celoživotního vzdělávání, a proto k jejich nabídce výuky patří také programy univerzit třetího věku. Jejich stálou nabídku tvoří kurzy, semináře, přednášky, exkurze a výlety s odborným doprovodem. Ve většině případů nejde jen o vzdělávání seniorů, ale tyto programy plní také funkci společenskou.

V posledních letech je posláním U3V spatřováno v sociálně psychologických aspektech starších lidí v těchto univerzitách, protože vzdělávací aktivity zejména u seniorů jsou jedním z nejdůležitějších faktorů udržení kvality života v postproduktivním věku. Tyto vzdělávací aktivity posilují intelektuální a kognitivní funkce, upevňují fyzické a duševní zdraví, posilují sebedůvěru, a tím přispívají k životní spokojenosti (Mühlpachr, 2004).

Beneš (2008, s. 89) hovoří o vzdělávání dospělých zejména v postproduktivním věku jako o společenském zájmu, který vznikl z těchto následujících uvedených důvodů:

- Stárnutí populace v průmyslových zemích, z tohoto důvodu se dají očekávat společenské, kulturní, ekonomické a politické důsledky.
- Zvyšování průměrné životnosti a zkracování životní pracovní doby dospělo k tomu, že v mnoha zemích je důchodová fáze delší než doba přípravy na povolání.
- Ekonomická síla seniorů v důchodovém věku je značná.
- Senioři se stali společenským problémem, ale zároveň také předmětem zájmu vědy a vzdělávání dospělých.

Významným zdrojem pro aktivní život jsou vzdělávací, zájmové a volnočasové aktivity, protože vzdělávání přispívá k adaptabilitě a zvládnutí společenských a sociálních změn. Týká se to zejména rozvoje moderních komunikačních a informačních technologií, kdy zejména internet se stává klíčovým zdrojem informací a klíčovým prostředkem komunikace. „*V dnešní společnosti, kdy se zvyšuje počet starších osob a rychlým tempem probíhá tzv. internetizace společnosti, je nutné zajistit rovný přístup k novým informačním a komunikačním technologiím všem, a to bez diskriminace a podpořit jejich využívání*“ (Národní program přípravy na stárnutí 2008-2012, s. 47).

Mezi klíčové dovednosti definované *Lisabonskou strategií* patří výuka ovládnutí počítačů, a jak dodává Vyhnánková (2007, s. 69), počítačové kurzy jsou mezi dospělými velmi oblíbené a společně s kurzy cizích jazyků vedou v počtu účastníků.

Většina seniorských edukačních aktivit má zájmový charakter, ale vlivem měnící se demografické situace má stále větší význam i další profesní vzdělávání starších osob. Protože populace stárne a ubývá ekonomicky aktivních osob, bude nutno integrovat do pracovní sféry i seniory, např. zvyšováním věku odchodu do důchodu či bojem proti věkové diskriminaci (Šerák, 2009).

Petřková, Čornaničová (2004, s. 52) poukazují na přínos edukačních aktivit ve vztahu k seniorům. Jedná se o uspokojování zájmových a poznávacích potřeb seniorů, jejich pochopení vývojových úkolů seniorského věku či obohacení kvality života ve spojení s životním optimismem.

Je skutečností, jak potvrzují výzkumy, že vzdělávací aktivity v postproduktivním věku nejen přispívají k pocitu důstojnosti a životního uspokojení, ale také přispívají k začlenění seniorů do společnosti a k jejich fyzickému a duševnímu zdraví. Vzdělávání usnadňuje seniorům zvládnutí různých vývojových úkolů v průběhu života, zlepšuje orientaci v nových životních situacích, a také schopnost samostatně se rozhodovat a tím být psychicky vyrovnanější a spokojenější.

3.3 Metody edukace seniorů

Metody edukce seniorů jsou využívány především v institucionálním vzdělávání. Při volbě vzdělávacích metod je nutné přihlížet k zvláštnostem seniorů. Je důležité vzít v úvahu zdravotní stav seniorů, jejich schopnost učit se, dosažení vzdělanostní úrovně a další podobná hlediska.

Mezi nejznámější metody v oblasti vzdělávání seniorů patří zejména metody výkladové, metody řešení problémů v malých skupinách, dialogické metody a výcvikové metody. Nejpoužívanější výkladovou metodou je přednáška. V podstatě se jedná o monologický projev lektora, který přednášku vede, jako doplnění přednášky může být použita ilustrace a na závěr je využívána diskuse. Lektor by měl dbát mimo jiné na hlasitost projevu a tempo řeči, což jsou složky pro seniory významné.

Metoda dialogická, jak napovídá samotný název, se vyznačuje komunikací mezi vzdělavatelem a účastníky vzdělávání z řad seniorů. Nejčastějšími dialogovými metodami jsou rozhovor a diskuse. V rozhovoru prostřednictvím otázek může vzdělavatel motivovat účastníky, a ti následnou diskusí mohou projevit své názory, zkušenosti a porovnávat je s ostatními (Mužík, 1998).

Metody řešení problémů v malých skupinách by měly simulovat problémové situace, které se mohou opírat o životní zkušenosti seniorů. Může se jednat například o řešení mezigeneračních konfliktů, rozhodování v obtížných situacích či zvládání zátěžových situací.

Výcvikové metody zahrnují aktivity, které vyžadují motorické a senzomotorické dovednosti. Osvojování těchto dovedností je ovlivňováno nejen věkem, ale i zdravotním stavem účastníků, tělesnou zdatností a únavou, a také vnějšími podmínkami, ve kterých výcvik probíhá. Je známo, že senioři ztrácejí nejdříve obratnost, pak rychlost a nakonec sílu pohybu, ale jejich předností je houževnatost a vytrvalost.

Role vzdělavatele při edukaci seniorů

Role vzdělavatele v oblasti edukace seniorů je náročná, protože učení a vzdělávání starších účastníků není omezeno jen na předávání poznatků, ale vzdělavatel zde plní také například roli motivátora a poradce a velmi důležité jsou jeho osobnostní kompetence. Vzdělavatel seniorů by měl umět rychle reagovat na změny v edukačních situacích a přizpůsobovat se jim, měl by být obdařen vřelostí, empatií a schopností sebereflexe. Nelze opomenout ani jeho schopnost rozpoznat předpoklady účastníků a schopnost vytvořit učební klima, které odpovídá potřebám starších účastníků a podporuje jejich aktivní účast na učení a vzdělávání (Petřková, Čornaničová, 2004).

3.4 Motivace seniorů k učení a vzdělávání

Motivace je hodnocena jako souhrn vnějších a vnitřních faktorů, které jsou velmi důležitými pro úspěšného vzdělávání dospělých, a které aktivují, řídí jednání a prožívání účastníka (Beneš, 2008).

Pro vzdělávání seniorů jsou důležitou motivací kognitivní potřeby a zájmy, pocit užitečnosti, aktivita i v pokročilém věku, umění se orientovat v současné době, a také potřeba kontaktu se stejně starými lidmi, nebýt sám, ale být přítomen ve společnosti (Petřková, Čornaničová, 2004).

V životě člověka je důležité mít cíl, který umožňuje jít vpřed a stále se zlepšovat.

„Vytýčení cílů zvyšuje chuť do života, probouzí tvořivost a zesateronásobuje energii. Jít po cestě, kde se na konci rýsuje jasný cíl, je mnohem snadnější“ (Dessaintová, 1999, s. 34).

Při dalším vzdělávání jsou tedy motivy starších spoluobčanů velmi různorodé. Často jde o uskutečnění toho, co lidé nestihli, když byli ještě ekonomicky aktivní a rovněž často jde o snahu jedince věnovat se oboru, který je zajímal již v minulosti, a z různých důvodů se mu nemohli věnovat. Ke vzdělávání přistupují senioři zejména z důvodu, aby vyplnili svůj volný čas a unikli nudě, někteří si kompenzují nedostatky ve vzdělání v určité oblasti, vidina získání společenských a sociálních kontaktů, vnější očekávání. Mnoho z nich se vzdělává z důvodu poznávacích potřeb a zájmů, kdy jde o ochotu učit se pro radost, pro svou vlastní potřebu, ze zájmu, jako hobby.

Je na škodu, že velice málo jsou rozšířené aktivity, které by se snažily zapojit kvalifikované seniory do činností, ve kterých by mohli dál předávat své znalosti a dovednosti (Šerák, 2009).

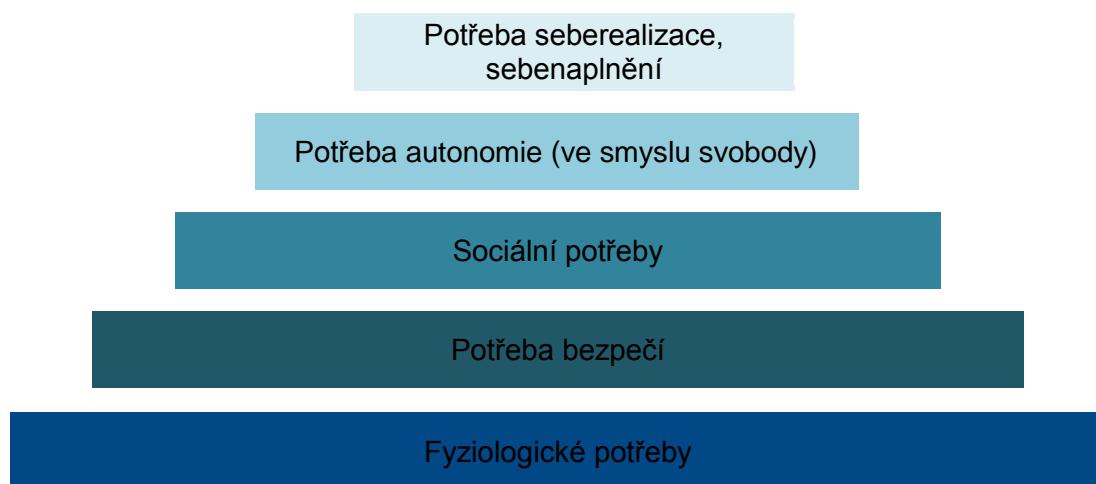
Životní potřeby člověka

Každý člověk má své základní životní potřeby. Platí to i pro seniory, kteří mají i nadále své touhy, přání a potřeby.

Psychologické výzkumy naznačují, že během procesu stárnutí vzrůstá tendence klást větší důraz na vnitřní smysl činnosti, na duchovní stránkužití. U mnoha seniorů se tato tendence manifestuje právě potřebou poznávat, učit se“ (Petřková, Čornaničová, 2004, s. 63).

Abraham Harold Maslow, americký psycholog, narozen 1908 v New Yorku, rozčlenil potřeby člověka do pěti stupňů:

Obr. č.1: Pyramida potřeb dle A.H.Maslowa

Zdroj: Pichaud, C., Thareauová, I. *Soužití se staršími lidmi*. Praha: Portál, 1998, str.36

Do prvního stupně fyziologických potřeb patří základní fyziologické potřeby člověka jako je zdraví, výživa, spánek, odpočinek, pohyb, pláč, smích a další.

Druhý stupeň zahrnuje potřebu bezpečí. Vždyť každému člověku je dobře, cítí-li se bezpečně, ať už se jedná o zabezpečení po stránce fyzické, psychické či ekonomické, což je seniory vnímáno jako důležitý aspekt jejich života.

Za třetí stupeň potřeb jsou považovány sociální potřeby, kdy se jedná o integraci člověka do společnosti. Zejména senioři cítí potřebu pozornosti, uznání, respektu. Důležitá je rovněž sounáležitost seniorů k rodině, přátelům či vrstevníkům v klubu seniorů.

Čtvrtý stupeň je vnímán ve smyslu svobody, kdy svoboda, důstojnost, možnost rozhodovat sám za sebe jsou seniory ceněny vysoko. Senioři potřebují také uspokojit potřebu užitečnosti, tak jako byli užiteční po celý život.

Pátý, a tudíž poslední stupeň znamená potřebu seberealizace člověka, která se může projevat individuálně například ve smysluplné práci, v různých zájmových činnostech. Tato potřeba je zejména mladšími lidmi mnohdy podceňována, ale opak je pravdou. Potřeba seberealizace patří k nejvyšším vnitřním potřebám člověka. Dokáže hnát lidi dopředu (Pichaud, Thareauová, 1998).

Existuje také dělení potřeb do dvou stupňů:

Do prvního stupně potřeb patří *potřeba autonomie* (ve smyslu svobody), kdy jde o lidskou důstojnost, touhu rozhodovat sám za sebe. Zejména u seniorů jde o pocit užitečnosti. Do druhého stupně potřeb náleží *potřeba seberealizace*, a ta se může projevovat ve smysluplné práci, která může být spojená s koníčky, rozvíjením aktivit a za velmi důležité je považováno také vzdělávání (Nešporová, Svobodová, Vidovičová, 2008).

Právě potřeba seberealizace má u seniorů velký význam, protože právě v období stáří bojují s pocitem méněcennosti a neužitečnosti.

Mühlpacher (2004, s. 138) konstatuje, že i v seniorském věku je nejdůležitějším kritériem kvality života různorodost potřeb, ať jde o potřeby fyziologické, psychické či sociální a možnost jejich uspokojování.

3.5 Senioři a potřeba počítačové gramotnosti

Vynález elektřiny, automobilu, telefonu a dalších civilizačních vymožeností změnil životní styl člověka stejně, jako proměnila životní styl lidí komputerační společnosti. V dnešním světě je používání počítačů nezbytností, lidé si velmi rychle zvykli na komputerační a dá se říci, že se tato stala i závislostí.

Počítače a internet ovlivňují stále více nejen svět práce, ale i všední život. Jako příklad lze uvést využívání elektronické pošty, elektronické vedení bankovních účtů či elektronické učení. Pro realizátory edukačních aktivit, jak konstatuje Petřková, Čornaničová (2004, s. 90) vyvstává nový úkol, a to naučit seniorskou generaci ovládat počítač, a tím získat *počítačovou gramotnost* nebo taky *e-gramotnost*.

Digitální propast

Informační společnost, která se neustále rozvíjí, skýtá neomezené možnosti, ale klade překážky těm, kdo se s jejími nároky nedokážou vyrovnat. Mezi lidmi a jejich možnostmi vznikají „propasti“. Jednou ze sociálních skupin, která je v pozici znevýhodněných, jsou senioři.

Digitální propast, nebo taky digitální přehrada či digitální rozdělení, to vše jsou názvy, které charakterizují rozdíly vznikající mezi skupinami lidí, kteří nemají přístup k informačním technologiím, nemají tu možnost či dokonce nechtějí s nimi pracovat a mezi těmi, kteří s těmito technologiemi pracují. Lidé, kteří nepracují s informačními technologiemi, jsou znalostně znevýhodněni, nezískávají nové informace, nemají dostatečný přehled o vývoji ve společnosti, a tudíž nemohou rychle reagovat na různé změny, případně se jim přizpůsobit. Svůj nedostatek vnímají jako jakýsi digitální

handicap. U těchto lidí může dokonce dojít k sociálnímu vyloučení. Nejširší skupinu, u které se projevuje digitální handicap, tvoří senioři.

Internetová, digitální nebo taky *počítačová gramotnost*, v odborné literatuře se často vyskytující pojem, je dle Saka (2007, s. 46) chápána jako kompetence k ovládnutí i využívání osobního počítače. Počítačově gramotný člověk je schopen pracovat s nejčastěji používaným programovým vybavením. Je schopen používat internet, například ke komunikaci či k vyhledávání a zpracovávání informací, je schopen využívat možností, které lidem tyto technologie nabízejí.

„Za relevantní vymezení počítačové gramotnosti považujeme kompetence, které umožní jedinci využívat nové technologie pro svůj profesní a osobní život v té míře, kdy se necítí komputrově handicapován, nestojí za digitální překradou a jeho osobní i profesní rozvoj prostřednictvím počítače je otázkou pouze jeho volby“ (Sak, 2007, s. 46).

Dle Tošnerové (2009, s. 154) neznalost práce na počítači seniorskou populaci marginalizuje, nedostává se jim informací. Neznalost oklešťuje možnost zapojení se do společnosti. Z tohoto důvodu senioři nemohou prostřednictvím počítače například uskutečňovat bezhotovostní platby, následuje práce s digitálním fotoaparátem, která je bez využití počítače nedokončená a výčet dalších negativ vyplývajících z neznalosti práce na počítači by mohl pokračovat.

Většina seniorů neakceptuje rozšiřování působení informačních technologií do téměř všech oblastí každodenního života. Mají strach z novinek a vyhovuje jim jejich stereotypní životní rytmus, který nehodlají měnit. Je tedy nezbytné, aby se senioři stali informačně gramotnými a přesvědčili se tak, že používání informačních a komunikačních technologií jim usnadňuje život.

Pro komunikaci a přenos informací je velkým přínosem internet. Práce s počítačem a s internetem pomáhá seniorům rozšiřovat všeobecný rozhled, vzdělávat se, a také se snižuje riziko jejich izolace ve společnosti. K nejrozšířenějším aktivitám seniorů na internetu patří používání elektronické pošty, kde mohou komunikovat s přáteli či vzdálenou rodinou, vyhledávání informací o zboží a službách, nákupy a v neposlední řadě i používání elektronického bankovníctví.

Společnost si uvědomuje potřebu vzdělávání v oblasti práce s počítači a jinými novými technologiemi u dříve narozených občanů. Jsou zakládána různá uskupení, ve kterých je seniorům umožněno se v této oblasti vzdělávat. Nejvíce jsou využívány různé kurzy s edukací v oblasti nových technologií. Vztah seniorů v přístupu k práci na počítači je ovlivněn různými faktory, mezi které patří věk a dosažené vzdělání. Existuje

zkušenost, že čím starší je senior, tím má menší znalost ovládnání počítače a čím vyšší je vzdělání seniora, tím větší je znalost práce s počítačem. Počítačovou gramotnost ovlivňuje také dostupnost internetového připojení a nabídka vzdělávacích programů v této oblasti, která je ve městech větší, než u seniorů žijících na venkově. Ale na druhé straně u seniorů, kteří žijí na venkově, a kteří mají kladný vztah k počítačům, je snaha získávat nové poznatky z této oblasti daleko větší, což je způsobeno právě ne zcela pohodlnými podmínkami jaké poskytuje život ve městě. Senioři, kteří překonali obavy a strach z nových informačních technologií zjistili, jak uvádí Petřková, Čornaničová (2004, s. 92), že tyto jim poskytují pomoc nejen při získávání informací, ale také při řešení různých životních situací.

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 PRŮZKUM

Popis průzkumu

V souvislosti s cílem bakalářské práce byl proveden průzkum, který měl odpovědět na otázku spokojenosti seniorů s poskytováním edukačních služeb, přístupu seniorů ke vzdělávání a využívání možností vzdělávání se v organizovaných institucích sdružujících seniory. Neopomenutelným faktem je také motivace seniorů ke vzdělání vyplývající z dobrovolné účasti v těchto institucích.

Cíl průzkumu

Hlavním cílem průzkumu je stanovit spokojenost se vzděláváním v Klubu Ostravických seniorů (dále jen KOS) a Senior Clubu Čeladná (dále jen SCČ) v oblasti práce s počítačem, v sociální oblasti a také v oblasti pohybových aktivit. Doložit a porovnat spokojenost se vzděláváním v obou klubech a navrhnout optimalizaci vzdělávání.

Pro zvolení cíle průzkumu byly stanoveny hlavní hypotéza (HH) a pomocné hypotézy (PH). Dle výsledků provedeného průzkumu bude hypotéza potvrzena, dosáhne-li hodnota spokojenosti vzdělávání respondentů 70 %.

Hlavní hypotéza a pomocné hypotézy

HH: Senioři v Senior Clubu Čeladná jsou se vzděláváním spokojenější než Senioři v Klubu Ostravických Seniorů v Ostravici.

PH1: Senioři v SCČ jsou se vzděláváním v oblasti práce s počítačem spokojenější než senioři v KOS.

PH2: Senioři v SCČ jsou se vzděláváním v oblasti sociální spokojenější než senioři v KOS.

PH3: Senioři v SCČ jsou se vzděláváním v oblasti pohybových aktivit spokojenější než senioři v KOS.

4.1 Popis objektů průzkumu

Klub Ostravických seniorů

I. ORGANIZAČNÍ ČÁST

1. Základní údaje

Název projektu:	Klub Ostravických Seniorů (dále jen KOS)
Stručný popis projektu:	Klub pro organizování volnočasových aktivit seniorů
Cíl projektu:	Organizovat setkávání a pořádat aktivity pro plnohodnotné prožití volného času seniorů v obci Ostravice.

Klub Ostravických seniorů byl založen v květnu roku 2007. Pro jednodušší orientaci byl klub seniorů označován a prezentován jako KOS a vznikl hlavně proto, aby nejstarší část obyvatel obce Ostravice měla možnost se scházet, pobesedovat, společně poznávat své okolí i neznámá místa mimo obec, sportovně se vyžívat a trávit čas aktivně. Doplnovat si vzdělání, například v oblasti práce s počítačem, kde lektorem výuky je člen klubu.

V anglickém jazyce se dá účel vzniku a náplň této instituce definovat slovem SOCIALIZING. Je to velmi výstižný název a to obzvláště v kontextu mezinárodního chápání věcí.

KOS je samostatnou neziskovou organizací, která vznikla z popudu seniorů obce. Má v současné době 62 členů. Nejmladšímu členu, který je invalidním důchodcem, je 47 let a nejstarším členem je 85 letý senior. Členové nad 85 let pro zdravotní potíže klubové činnosti již zanechali.

2. Způsob financování

Financování KOS je uskutečňováno formou příspěvků jeho členů. Vedení obce, které považuje KOS za velice prospěšnou organizaci, napomáhá jejímu fungování financováním dílčích aktivit, například dopravních prostředků pro zájezdové činnosti apod.

3. Personální zabezpečení

KOS koordinuje a řídí sedmičlenné vedení v čele s předsedou klubu, pokladníkem, dopisovatelem, technickým poradcem a organizátorem činností. Jednotlivé funkce jsou rozděleny tak, aby byla zajišťována kvalitní náplň klubové činnosti.

II. TECHNICKÁ ČÁST

1. Prostory Klubu

Klub Ostravických seniorů nevlastní z ekonomických důvodů své vlastní prostory. Většina akcí je plánována tak, aby probíhaly v přírodě, případně v prostorách pronajatých v místním hotelu, kde výše pronájmu je pro KOS přijatelná.

Smyslem KOS je především soudržnost seniorů obce Ostravice, společně prožité chvíle a zážitky z organizovaných akcí, kterých bývá každoročně kolem dvaceti. Jsou to například taneční večírky, oslavy Dne žen, Mikulášské nadílky, výlety s naučnou tematikou, besedy s představiteli obce, přednášky, exkurze a další volnočasové aktivity. Vedení KOS nezapomíná na vzdělávací aktivity v oblasti práce s počítačem, které se uskutečňují v Místní knihovně a jsou vedeny lektorem. Zde si senioři mohou zapůjčit počítač a je zde také připojení k internetu. Účastníci vzdělávání si však nosí na hodiny výuky své notebooky. Činnost KOS je prezentována v regionálním tisku. O činnosti klubu byla také natočena reportáž vysílaná v Českém rozhlase Ostrava.

Cílem KOS je zkvalitňování nabídky jeho činností, aby se i nadále zvyšovala jeho členská základna, a získání vlastních prostor pro setkávání a organizování volnočasových aktivit vedoucích ke spokojenosti seniorů obce Ostravice.

Senior Club Čeladná

I. ORGANIZAČNÍ ČÁST

1. Základní údaje

Název projektu:	Senior Club Čeladná (dále jen SCC)
Stručný popis projektu:	Zařízení pro provozování volnočasových aktivit seniorů.
Cíl projektu:	V prostoru Domu s pečovatelskou službou vytvořit místo pro setkávání a prostřednictvím koordinátora zde organizovat aktivity pro plnohodnotné prožití volného času seniorů bydlících v Čeladné, případně i blízkého okolí.

2. Způsob financování

Na základě vzájemné dohody poskytuje obec Čeladná bezplatný pronájem prostor pro provoz klubu a hradí energie (elektřina, voda, teplo) pro tyto prostory.

Soukromá společnost Čeladná Services, s.r.o. zajistila prvotní vybavení klubu v roce 2010 (zejména nábytkem a nezbytnou technikou) a dále poskytuje prostředky na provoz klubu, zejména na mzdu koordinátora a spotřební materiál.

3. Personální zabezpečení

Senior Club Čeladná (dále jen SCČ) byl založen v roce 2009 a je to zařízení pro provozování volnočasových aktivit seniorů. Klub navštěvuje 80 členů a jeho činnost řídí profesionální koordinátor ve spolupráci s klubovou radou, kterou tvoří 3 členové.

SCČ má své stabilní prostory v Domě s pečovatelskou službou v Čeladné, které vybavila nábytkem a nezbytnou technikou soukromá společnost Čeladná Services, s.r.o. Tato společnost poskytuje finanční prostředky na provoz klubu, spotřební materiál a mzdu koordinátora. Obec Čeladná poskytuje bezplatný pronájem prostor pro provoz klubu a hradí energie (elektřina, voda, teplo) pro tyto prostory. Na úhradě ostatních provozních nákladů (např. cestovní náklady výletů aj.) se podílejí uživatelé klubu přímou platbou.

Činnost SCČ je prezentována v regionálním a místním tisku, formou plakátů a taktéž na jejich webových stránkách. Volnočasové aktivity členů klubu zahrnují různé vzdělávací a naučné programy, jako jsou například kurzy základů práce na počítači, kurz angličtiny pro začátečníky, kroužek konverzace v ruštině, kroužek konverzace v němčině, přednášky a besedy, výlety, klubová posezení s rukodělnou činností, relaxační a rehabilitační programy, kulturní a zábavné programy (hudební odpoledne, klubové kino, divadlo a poezie), společenské programy. Klubové programy zajišťuje a realizuje koordinátor v součinnosti s klubovou radou a tyto programy mají stabilní týdenní strukturu. Pro výuku základů práce na počítači je k dispozici učebna, která je vybavena počítači a výuka je vedena lektorem.

Smyslem a cílem SCČ je organizování volnočasových aktivit a také vzdělávacích aktivit seniorů bydlících v Čeladné, případně i z blízkého okolí, což přispívá k jejich spokojenému a plnohodnotnému životu.

4.2 Přípravná fáze

Výběr metody

Pro získání relevantních informací byl připraven dotazník, který obsahoval 15 otázek. Dotazník je standardizovaný soubor otázek, je anonymní a určen přímo dotazovaným osobám. Anonymnost dotazníků může také podnítit větší upřímnost a otevřenost dotazovaných respondentů. Velkou výhodou dotazníkové metody je jednoduché a rychlé získávání informací od většího počtu respondentů v krátkém časovém horizontu. Údaje získané dotazníkem jsou jednodušší a lze je plně kvantifikovat a zpracovat statistickými postupy. Zanedbatelné nejsou ani nízké finanční náklady průzkumu. Byla tedy zvolena dotazníková metoda.

Dotazník obsahuje 15 otázek pro získání přehledu o úrovni edukačních aktivit seniorů. Na základě výsledků průzkumu pak bude porovnána spokojenost se vzděláváním v obou seniorských klubech. Pro odpovědi na hodnotící otázky bylo umožněno odpovídat ano, ne, neumím posoudit.

Časový harmonogram a průběh průzkumu

Průzkum se uskutečnil v období měsíců červen až listopad 2012 současně v obou srovnávaných organizacích. Dotazníky byly předány účastníkům průzkumu osobně na setkání jak v KOS, tak v SCČ. S vyplněním dotazníku nebyly problémy, protože podstata průzkumu již byla objasněna na setkání se seniory v měsíci červnu. Otázky v dotazníku byly jednoznačné, nebyl problém je pochopit a vypracovat jednoduchou odpověď.

Ochota spolupráce na průzkumu byla přínosem pro jeho samotný průběh.

4.3 Realizační fáze

Sběr dat

Průzkum spokojenosti vzdělávání seniorů v uvedených institucích byl prováděn dotazníkovou metodou. Dotazníky byly respondentům rozdány osobně. Celkem bylo rozdáno 142 dotazníků v obou institucích. Konkrétně 62 dotazníků v KOS a 80 dotazníků v SCČ. Sběr vyplněných dotazníků byl rovněž osobní, v několika určených termínech, aby byla zajištěna co největší návratnost.

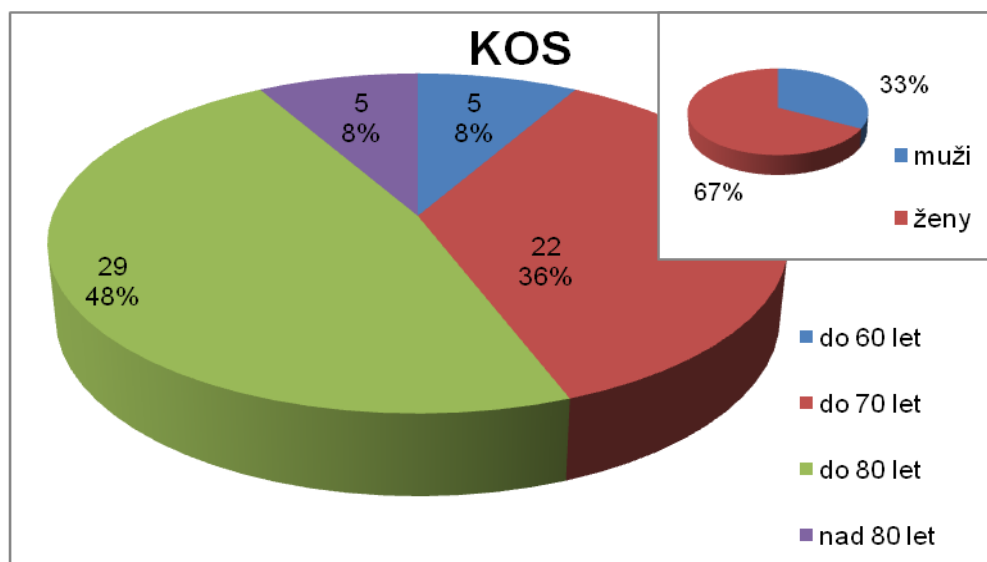
Analýza získaných dat

Po získání vyplněných dotazníků byla provedena analýza datové základny. Z celkového počtu 142 rozdaných dotazníků jich bylo navraceno 92. Z Klubu ostravických seniorů se navrátilo 52 dotazníků, což představuje 84 % a respondenti Senior Clubu Čeladná navrátili 40 dotazníků, tedy 50 %. Vrátime-li se zpět k celkovému počtu dotazníků, vyjde nám celková návratnost zodpovězených dotazníků na 65 %. Struktura dotazů je uvedena níže v aplikační části.

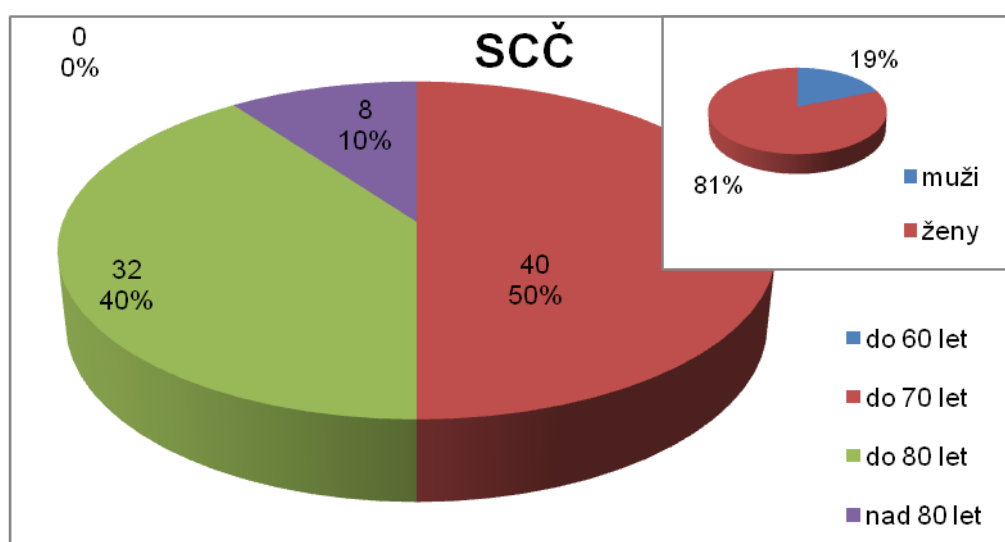
4.4 Aplikační část

Grafy s demografickými údaji

Graf číslo 1: Demografické údaje Klubu Ostravických Seniorů

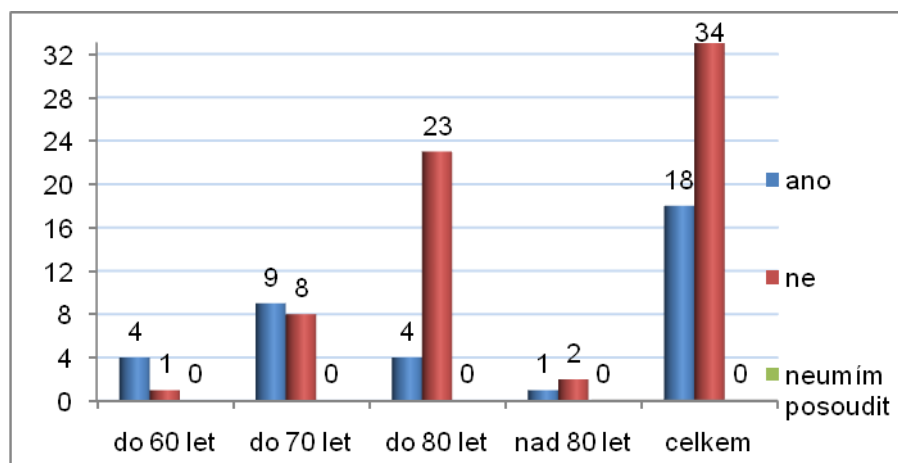
Graf číslo 2: Demografické údaje Senior Clubu Čeladná

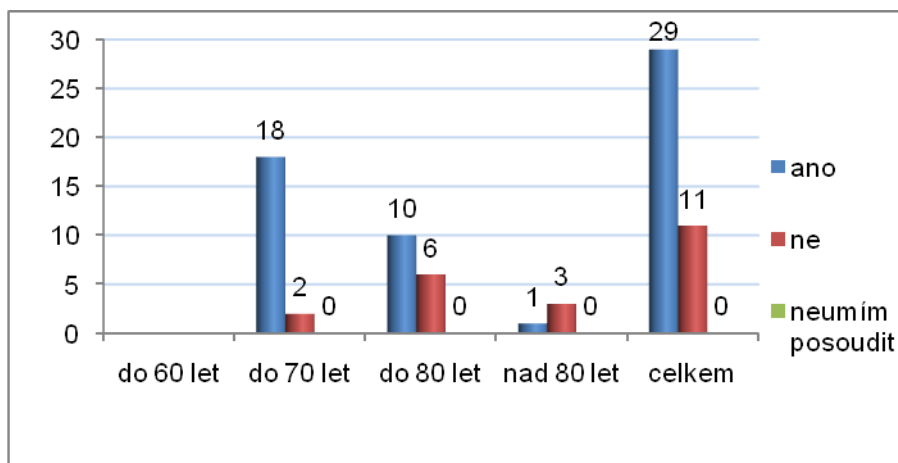
PH 1: Senioři v SCČ jsou se vzděláváním v oblasti práce s počítačem spokojenější než senioři v KOS.

PH 1.1: Zúčastňujete se výuky práce s počítači?

Graf číslo 3: Účast na výuce práce s počítači v KOS

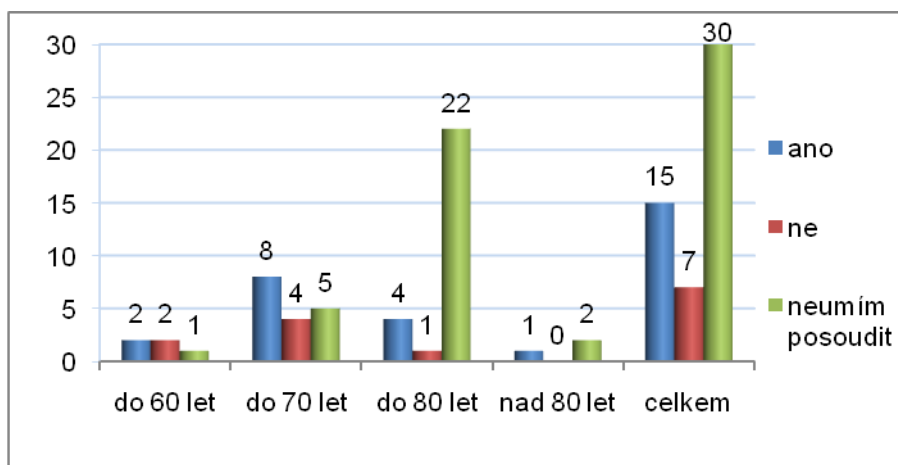
Graf číslo 4: Účast na výuce práce s počítači v SCČ

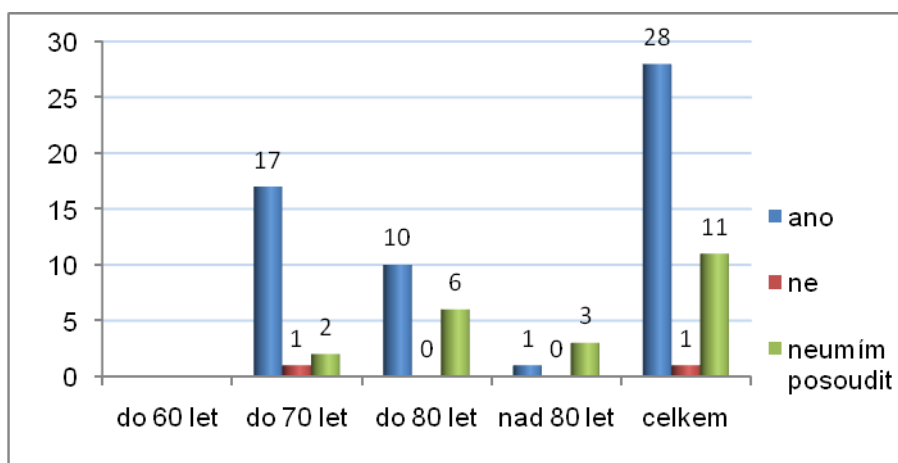
Z uvedených grafů vyplývá, že v KOS se zúčastňuje výuky práce s počítači 18 seniorů, to je 35 %, zatímco v SCČ je to 29 seniorů, to je 73 %

PH 1.2: Jste spokojeni s výukou práce s počítači?

Graf číslo 5: Spokojenost s výukou práce s počítači v KOS

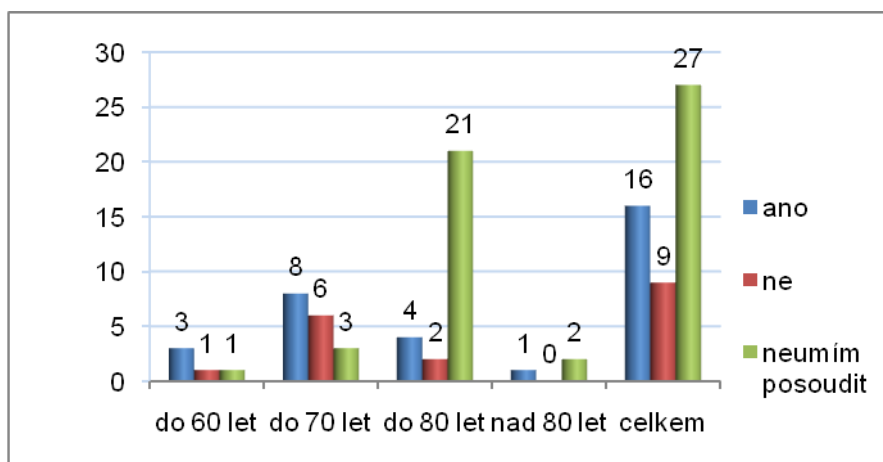
Graf číslo 6: Spokojenost s výukou práce s počítači v SCČ

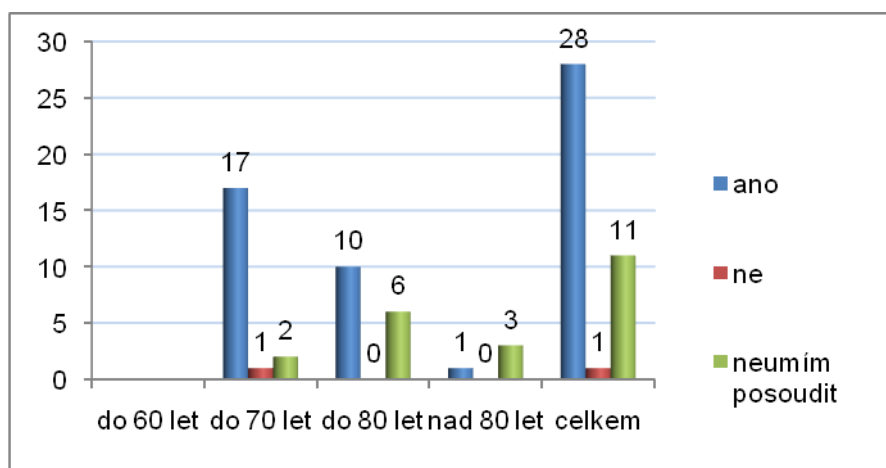
Spokojenost s výukou práce s počítači ohodnotilo v KOS kladně 15 seniorů, to je 29 %, v SCČ bylo kladně ohodnoceno 28 seniory, to je 70 %.

PH 1.3: Vyhovuje vám technické vybavení pro výuku práce s počítači?

Graf číslo 7: Technické vybavení pro výuku práce s počítači v KOS

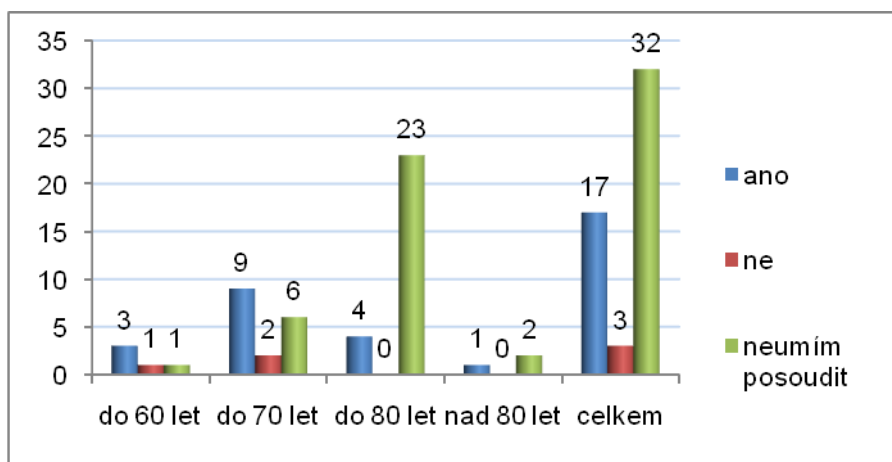
Graf číslo 8: Technické vybavení pro výuku práce s počítači v SCČ

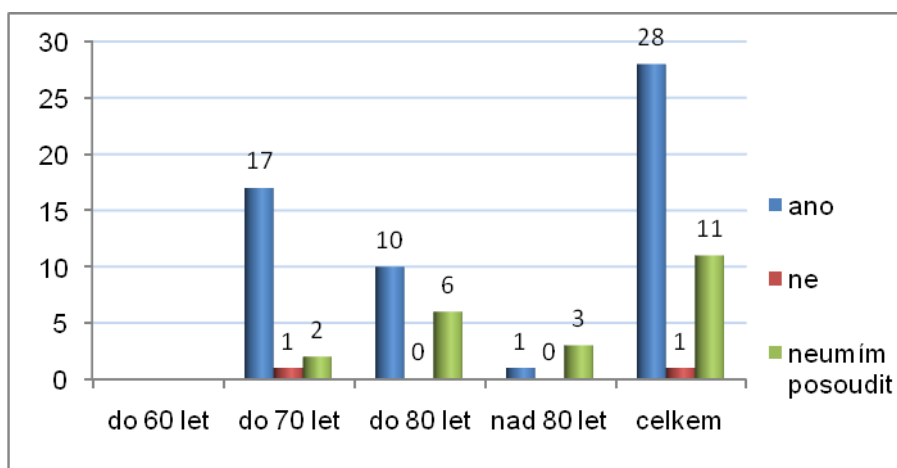
Technické vybavení pro výuku práce s počítači vyhovuje v KOS 16 respondentům, to je 31 % a v SCČ vyhovuje 28 respondentům, to je 70 %.

PH 1.4: Jste spokojeni s přístupem lektora při výuce práce s počítači?

Graf číslo 9: Spokojenost s přístupem lektora v KOS

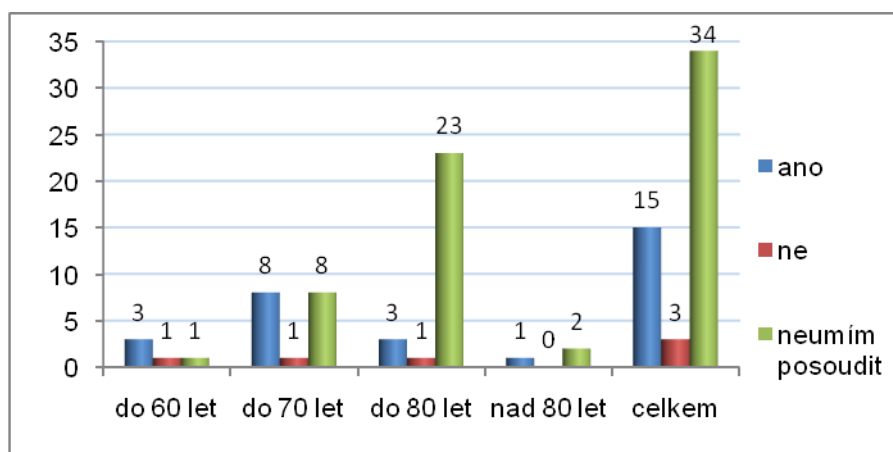
Graf číslo 10: Spokojenost s přístupem lektora v SCČ

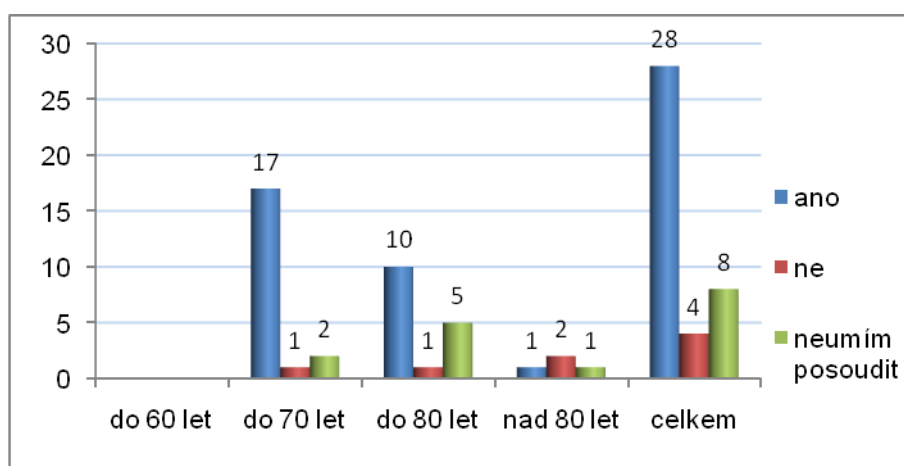
S přístupem lektora je v KOS spokojeno 17 seniorů, to je 33 % a v SCČ vyjádřilo spokojenost 28 seniorů, což činí 70 %.

PH 1.5: Je pro vás přínosem výuka práce s počítači?

Graf číslo 11: Přínos výuky práce s počítači v KOS

Graf číslo 12: Přínos výuky práce s počítači v SCČ

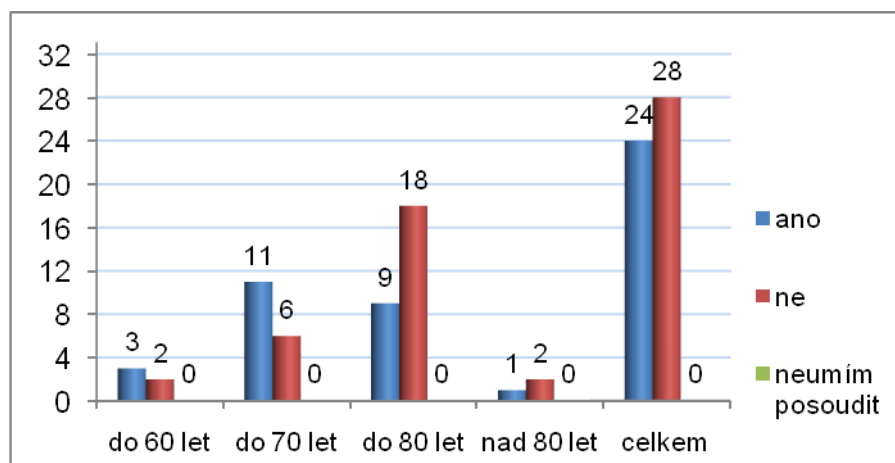

Za přínosnou považuje výuku práce s počítačem v KOS 15 seniorů, což je 29 %, v SCČ 28 seniorů, což je 70 %.

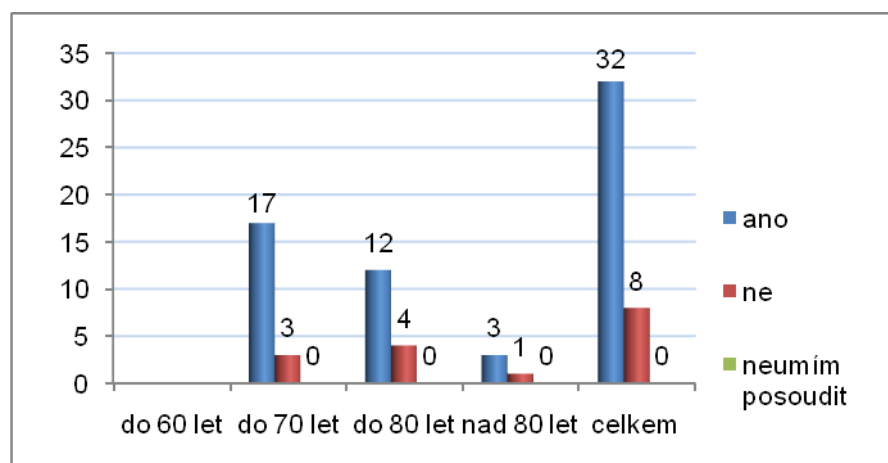
PH 2: Senioři v SCČ jsou se vzděláváním v oblasti sociální spokojenější než senioři v KOS.

PH 2.1: Zúčastňujete se programů v oblasti sociální?

Graf číslo 13: Účast v oblasti sociálních programů v KOS

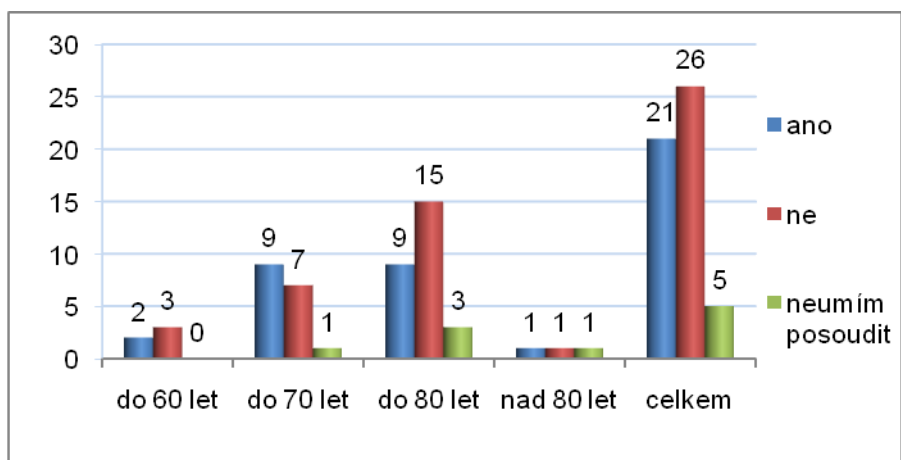
Graf číslo 14: Účast v oblasti sociálních programů v SCČ

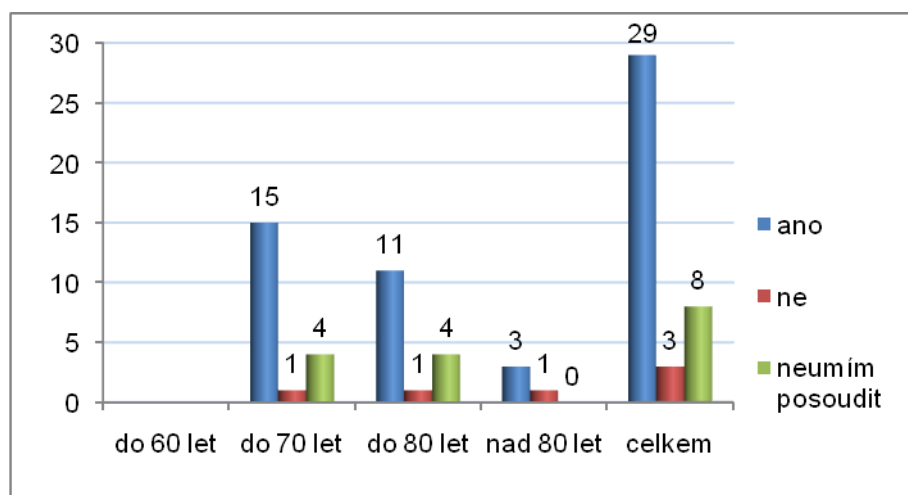
Účast na programech v oblasti sociální potvrdilo v KOS 24 seniorů, což je 46 %, v SCČ byla účast potvrzena 32 seniory, což je 80 %.

PH 2.2: Vyhovuje vám nabídka kulturních akcí?

Graf číslo 15: Nabídka kulturních akcí v KOS

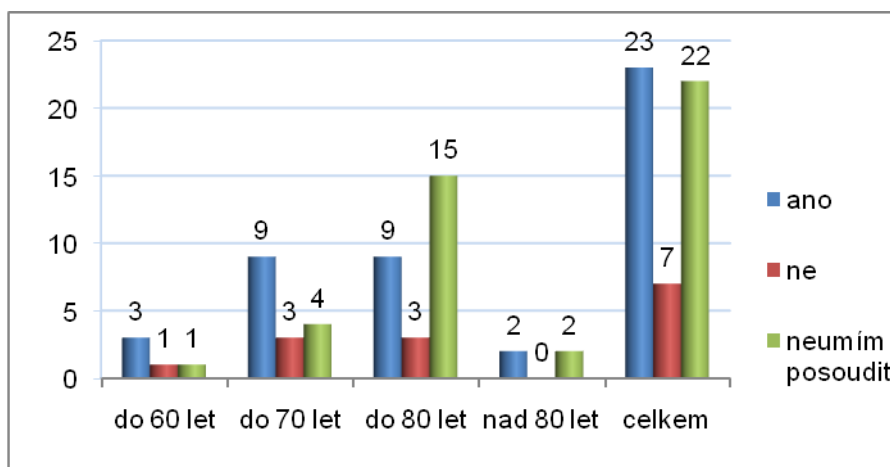
Graf číslo 16: Nabídka kulturních akcí v SCČ

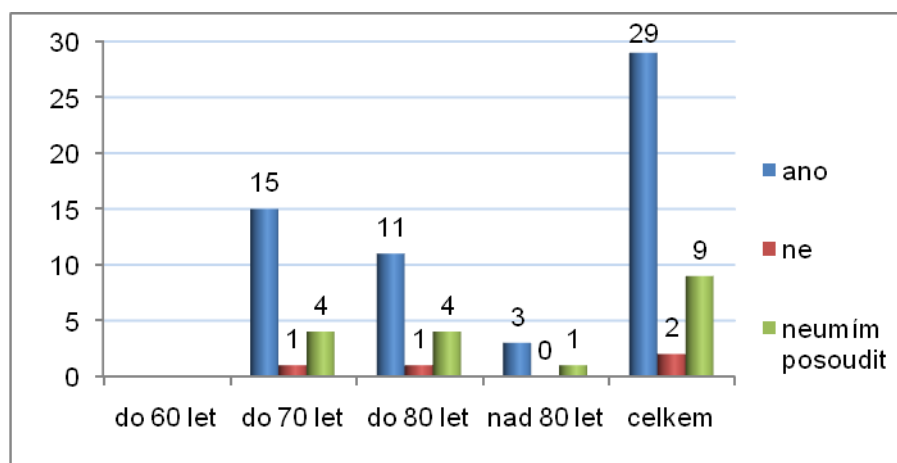
Za vyhovující považuje nabídku kulturních programů 21 seniorů v KOS, to je 41 % a v SCČ 29 seniorů, to je 73 %.

PH 2.3: Vyhovuje vám nabídka tematických výletů, zájezdů?

Graf číslo 17: Nabídka tematických zájezdů v KOS

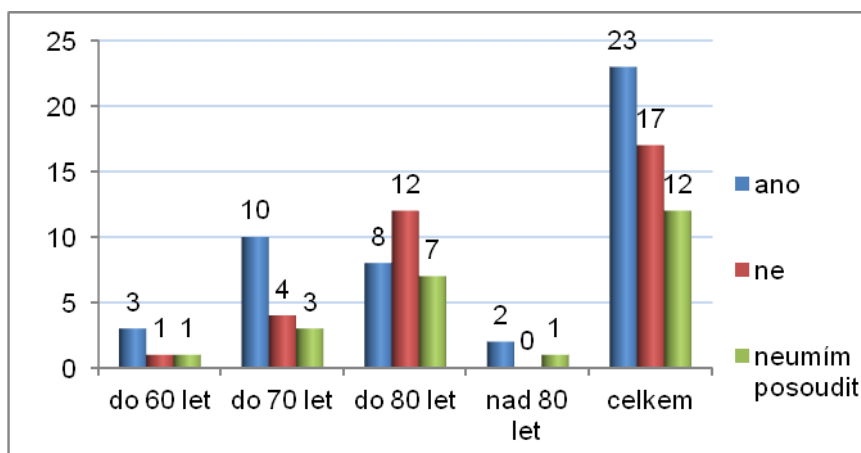
Graf číslo 18: Nabídka tematických zájezdů v SCČ

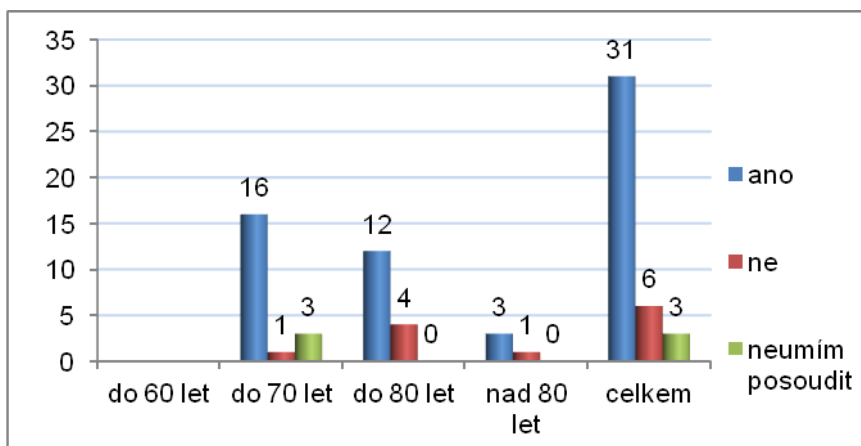
Nabídka tematických zájezdů a výletů vyhovuje v KOS 23 seniorům, což představuje 44 % a v SCČ 29 seniorům, což představuje 73 %.

PH 2.4: Jste spokojeni s nabídkou společenských programů?

Graf číslo 19: Nabídka společenských programů v KOS

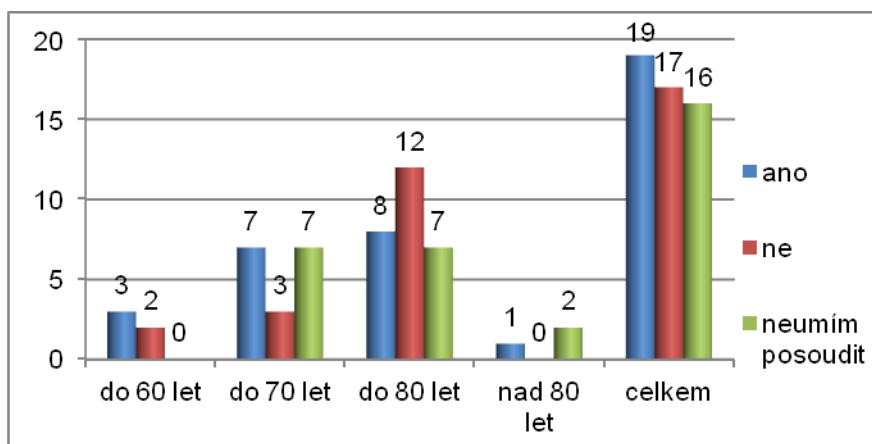
Graf číslo 20: Nabídka společenských programů v SCČ

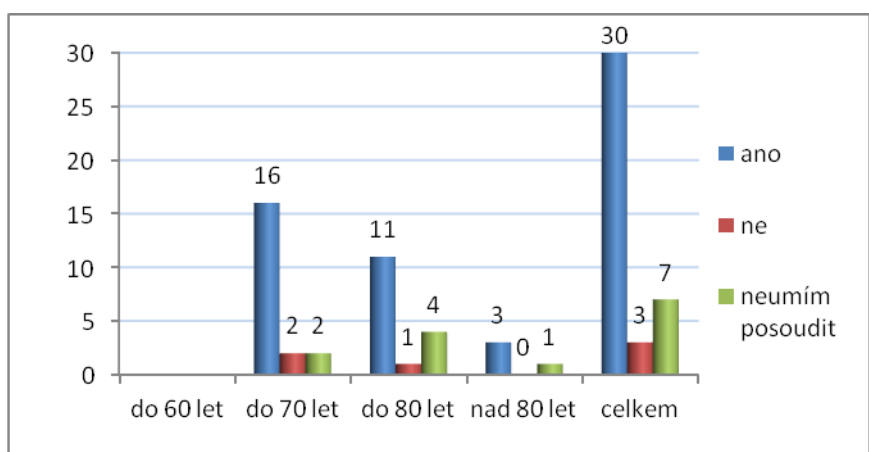
S nabídku společenských programů je spokojeno v KOS 23 seniorů, což je 44 %, zatímco v SCČ 31 seniorů, to je 78 %.

PH 2.5: Jste spokojeni s nabídkou vzdělávacích programů (mimo počítače)?

Graf číslo 21: Vzdělávací programy v KOS

Graf číslo 22: Vzdělávací programy v SCČ

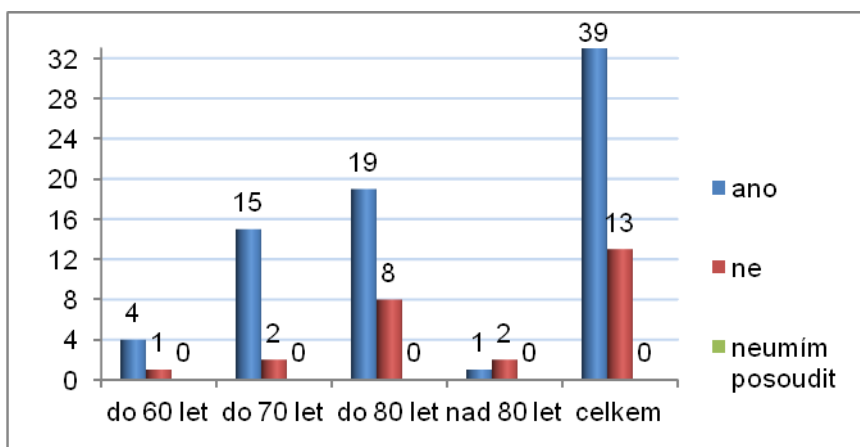

S nabídku vzdělávacích programů je spokojeno v KOS 19 seniorů, to je 37 % a v SCČ 30 seniorů, to je 75 %.

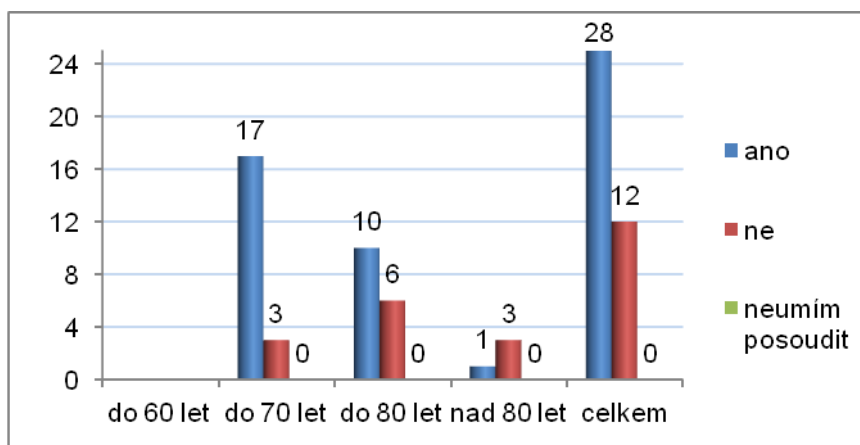
PH3: Senioři v SCČ jsou se vzděláváním v oblasti pohybových aktivit spokojenější než senioři v KOS.

PH 3.1: Zúčastňujete se pohybových aktivit vašeho klubu?

Graf číslo 23: Účast v pohybových aktivitách v KOS

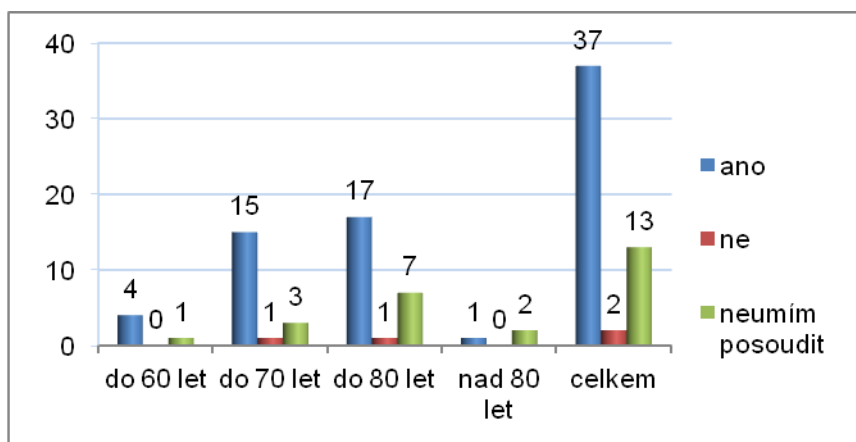
Graf číslo 24: Účast v pohybových aktivitách v SCČ

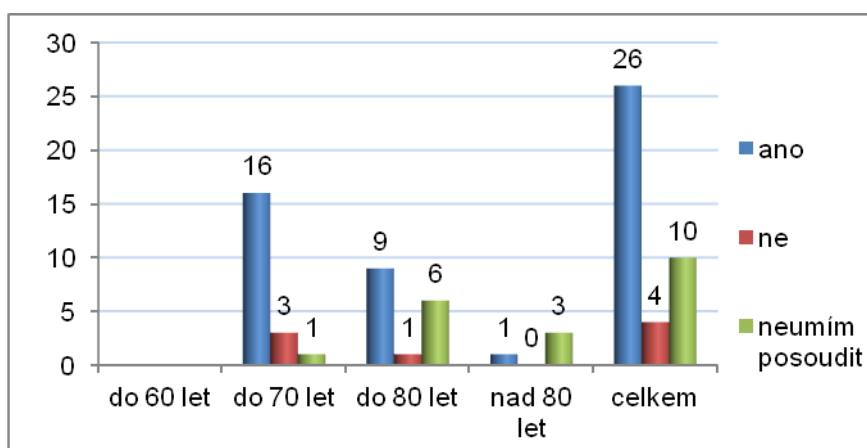
Účast v pohybových aktivitách potvrdilo v KOS 39 seniorů, což je 75 % a v SCČ byla potvrzena 28 seniory, což je 70 %. Tento výsledek poprvé ukazuje větší procento účasti v KOS než v SCČ.

PH 3.2: Vyhovuje vám nabídka rehabilitačních programů?

Graf číslo 25: Nabídka rehabilitačních programů v KOS

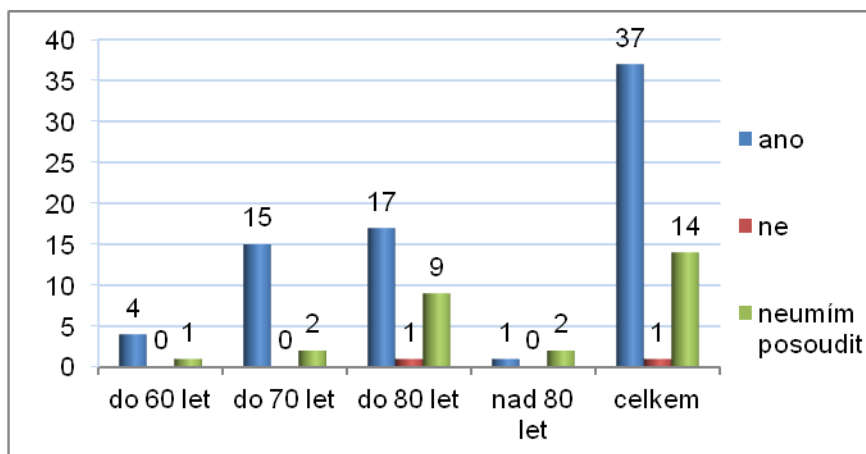
Graf číslo 26: Nabídka rehabilitačních programů v SCČ

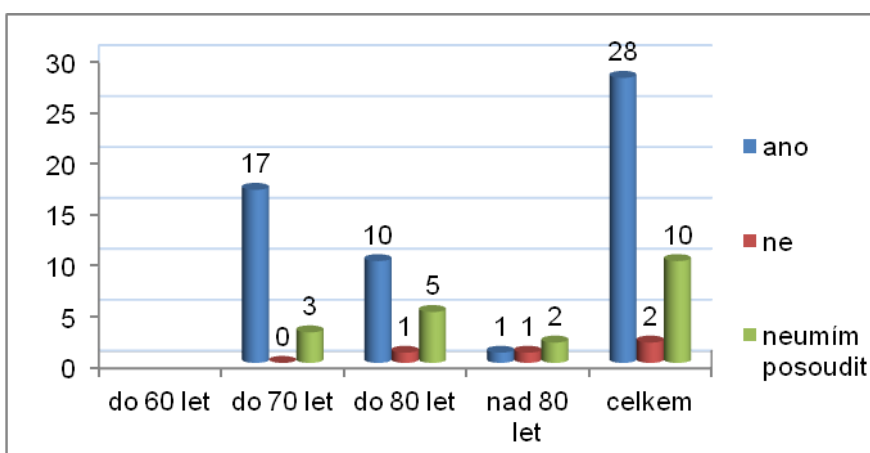
Jako vyhovující hodnotí nabídku rehabilitačních programů v KOS 37 seniorů, což je 71 %, zatímco v SCČ 26 seniorů, což je 65 %.

PH 3.3: Vyhovuje vám nabídka relaxačních programů?

Graf číslo 27: Nabídka relaxačních programů v KOS

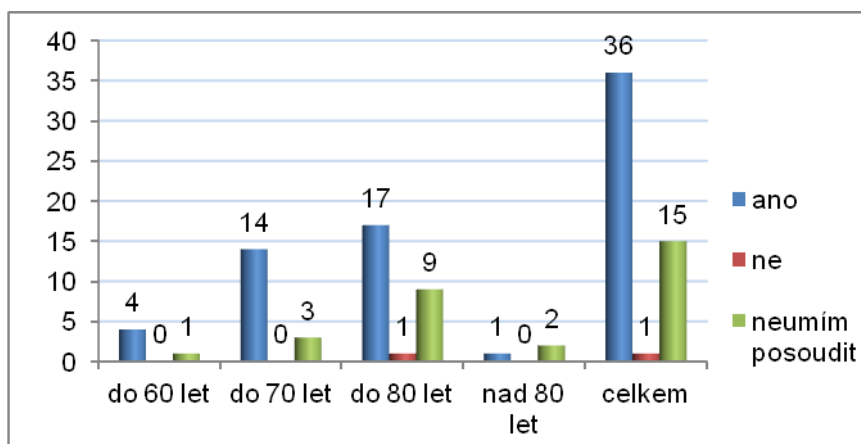
Graf číslo 28: Nabídka relaxačních programů v SCČ

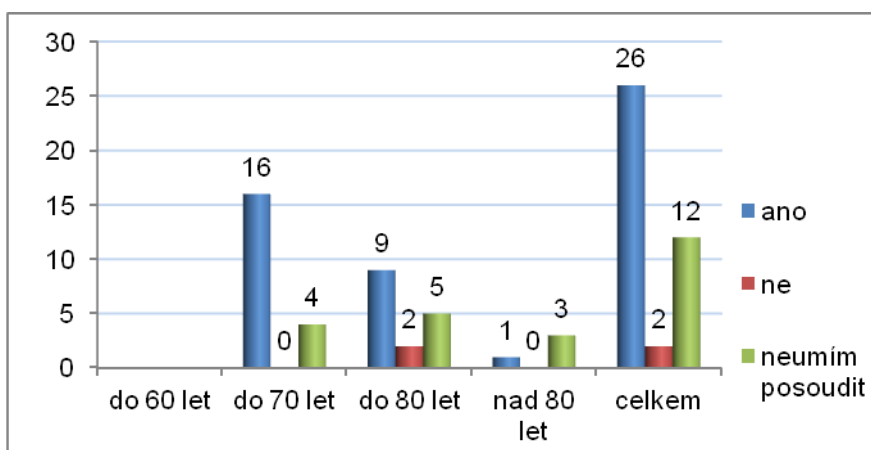
Jako vyhovující hodnotí nabídku relaxačních programů v KOS 37 seniorů, což je 71 %, zatímco v SCČ 28 seniorů, což je 70 %.

PH 3.4: Jste spokojeni s nabídkou zimních pohybových aktivit?

Graf číslo 29: Nabídka zimních pohybových aktivit v KOS

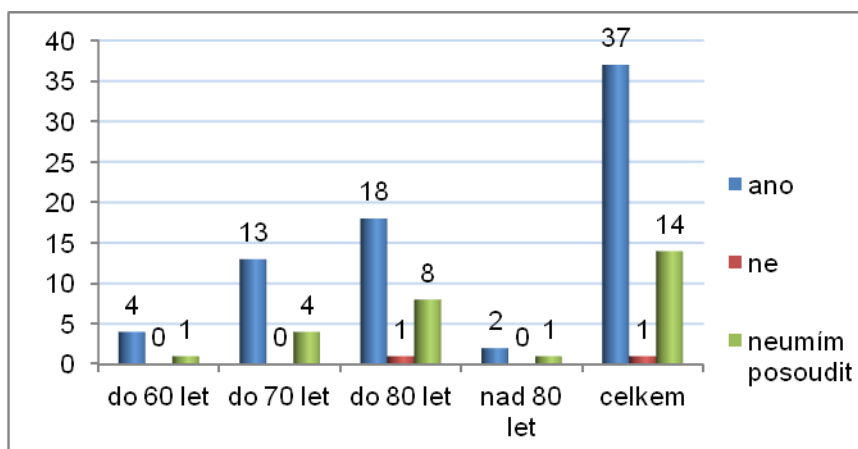
Graf číslo 30: Nabídka zimních pohybových aktivit v SCČ

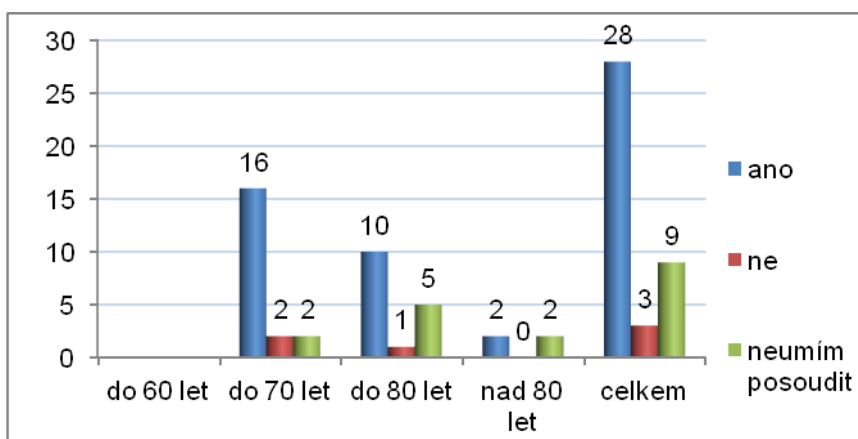
Spokojenost s nabídkou zimních pohybových aktivit vyjádřilo v KOS 36 seniorů, což je 69 % a v SCČ 26 seniorů, což je 65 %.

PH 3.5: Jste spokojeni s nabídkou letních pohybových aktivit?

Graf číslo 31: Nabídka letních pohybových aktivit v KOS

Graf číslo 32: Nabídka letních pohybových aktivit v SCČ

Spokojenost s nabídkou letních pohybových aktivit vyjádřilo v KOS 37 seniorů, což je 71 % a v SCČ 28 seniorů, což je 70 %.

4.5 Shrnutí výsledků průzkumu

Hlavním cílem průzkumu bylo stanovit spokojenost se vzděláváním v Klubu Ostravických seniorů a Senior Clubu Čeladná v oblasti práce s počítačem, v sociální oblasti, a také v oblasti pohybových aktivit. Doložit a porovnat spokojenost se vzděláváním v obou klubech a navrhnout optimalizaci vzdělávání.

Data, která byla získána z dotazníkového šetření, byla vyhodnocena a porovnána se stanovenou hlavní hypotézou.

Pomocné hypotézy:

PH1: Senioři v SCČ jsou se vzděláváním v oblasti práce s počítačem spokojenější než senioři v KOS.

Tabulka číslo 1: Přehled odpovědí PH1 v KOS

KOS PH1	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	součet	procenta
ano	18	15	16	17	15	81	31%
ne	34	7	9	3	3	56	22%
neumím posoudit	0	30	27	32	34	123	47%
						260	odpovědí

Tabulka číslo 2: Přehled odpovědí PH1 v SCČ

SCČ PH1	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	součet	procenta
ano	29	28	28	28	28	141	71%
ne	11	1	1	1	4	18	9%
neumím posoudit	0	11	11	11	8	41	21%
						200	odpovědí

Pomocná hypotéza PH1 byla potvrzena, 71 % respondentů SCČ odpovědělo kladně na otázky týkající spokojenosti se vzděláváním v oblasti práce s počítači.

PH2: Senioři v SCČ jsou se vzděláváním v oblasti sociální spokojenější než senioři v KOS.

Tabulka číslo 3: Přehled odpovědí PH2 v KOS

KOS PH2	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	součet	procenta
ano	24	21	23	23	19	110	42%
ne	28	26	7	17	17	95	37%
neumím posoudit	0	5	22	12	16	55	21%
						260	odpovědí

Tabulka číslo 4: Přehled odpovědí PH2 v SCČ

SCČ PH2	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	součet	procenta
ano	32	29	29	31	30	151	76%
ne	8	3	2	6	3	22	11%
neumím posoudit	0	8	9	3	7	27	14%
						200	odpovědí

Pomocná hypotéza PH2 byla potvrzena, 76 % respondentů SCČ odpovědělo kladně na otázky týkající spokojenosti se vzděláváním v oblasti práce s počítači.

PH3: Senioři v SCČ jsou se vzděláváním v oblasti pohybových aktivit spokojenější než senioři v KOS.

Tabulka číslo 5: Přehled odpovědí PH3 v KOS

KOS PH3	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	součet	procenta
ano	39	37	37	36	37	186	72%
ne	13	2	1	1	1	18	7%
neumím posoudit	0	13	14	15	14	56	22%
						260	odpovědí

Tabulka číslo 6: Přehled odpovědí PH3 v SCČ

SCČ PH3	č.1	č.2	č.3	č.4	č.5	součet	procenta
ano	28	26	28	26	27	135	68%
ne	12	4	2	2	4	24	12%
neumím posoudit	0	10	10	12	9	41	21%
						200	odpovědí

Pomocná hypotéza PH3 nebyla potvrzena, pouze 68 % respondentů SCČ odpovědělo kladně na otázky týkající se spokojenosti se vzdáváním v oblasti pohybových aktivit.

Hlavní hypotéza:

HH: Senioři v Senior Clubu Čeladná jsou se vzdáváním spokojenější než Senioři v Klubu ostravických seniorů v Ostravici.

Tabulka číslo 7 : Vyhodnocení hlavní hypotézy v KOS

KOS HH	PH 1	PH 2	PH 3	součet	procenta
ano	81	110	186	377	48%
ne	56	95	18	169	22%
neumím posoudit	123	55	56	234	30%
celkem				780	odpovědí

Tabulka číslo 8 : Vyhodnocení hlavní hypotézy v SCČ

SCČ HH	PH 1	PH 2	PH 3	součet	procenta
ano	141	151	135	427	71%
ne	18	22	13	53	9%
neumím posoudit	41	27	52	120	20%
celkem				600	odpovědí

Hlavní hypotéza měla potvrdit, že senioři v Senior Clubu Čeladná jsou se vzdáváním spokojenější než senioři v Klubu Ostravických Seniorů v Ostravici. K potvrzení hlavní hypotézy přispěly výsledky tří pomocných hypotéz a jejich vyhodnocení. Z výsledků průzkumu první pomocné hypotézy, která byla potvrzena, vyplynulo, že 71 % respondentů v SCČ je se vzdáváním v oblasti práce s počítači spokojenější. V KOS je spokojeno pouze 48 % seniorů. Vliv na větší spokojenost se vzdáváním v práci s počítačem v SCČ má systém vzdávání, který je na téměř profesionální úrovni. Senioři v SCČ mají svou stabilní základnu, kde je k dispozici učebna vybavená počítači, ve které probíhají kurzy vzdávání v oblasti práce s počítači vedené lektorem. Senioři v KOS tuto možnost nemají. Vzdávání realizují v místní knihovně, kde je k dispozici trvale jeden počítač a ostatní členové kurzu si nosí své notebooky. Lektorem je člen klubu.

Rovněž druhá pomocná hypotéza, která hodnotila spokojenost se vzděláváním v oblasti sociální, svým potvrzením ovlivnila vyhodnocení výsledků průzkumu. V SCČ hodnotí spokojenost se vzděláváním v sociální oblasti pozitivně 76 % seniorů, zatímco v KOS pouze 42 % seniorů. Důvodem tohoto rozdílu může být finanční stránka. Seniori v SCČ mají finanční zázemí ve sponzorské společnosti, která jejich aktivity v oblasti sociální z větší části sponzoruje. Financování vzdělávání v oblasti sociální je v KOS uskutečňováno formou příspěvků jeho členů. Vedení obce, které považuje KOS za prospěšnou organizaci, napomáhá jejímu fungování v této oblasti financováním dílčích aktivit, například dopravních prostředků pro zájezdové činnosti.

Z výsledků průzkumu třetí hypotézy vyplynulo, že spokojenost se vzděláváním v oblasti pohybových aktivit kladně hodnotí v SCČ 68 % seniorů, zatímco v KOS je to 72 %. Výsledek poprvé ukazuje vyšší procento kladných odpovědí v KOS. Tato hypotéza nebyla potvrzena. Výsledky vzdělávání v této oblasti mohou být ovlivněny tím, že seniori v KOS žijí v horské oblasti. Životní styl a prostředí jim umožňuje více se věnovat zimním a letním pohybovým aktivitám, kterým se věnovali již od svého mládí a tudíž mají k těmto pohybovým aktivitám bližší vztah.

Přestože pomocná hypotéza PH3 nebyla potvrzena, celkový průzkum ukázal, že hlavní hypotéza potvrzena byla. Z celkového počtu 600 odpovědí potvrdilo vyšší spokojenost se vzděláváním v SCČ 70 % respondentů. Pouze 10 % respondentů bylo nespokojeno a 20 % respondentů se nevyjádřilo. Respondenti, kteří se ke vzdělávání nevyjádřili, byli převážně seniori ve věkové kategorii 80 let a výše.

K potvrzení hlavní hypotézy přispěl výsledek průzkumu v KOS, kde ze 780 odpovědí potvrdilo vyšší spokojenost se vzděláváním pouze 50 % respondentů a 23 % bylo nespokojeno. Poměrně vysoké procento respondentů, 27 %, se nevyjádřilo. Stejně jako v SCČ se jedná o seniory vyššího věku. Výsledky v obou klubech dokazují, že vyšší věk neumožňuje seniorům zúčastňovat se všech aktivit.

Hlavní hypotéza byla potvrzena.

4.6 Návrh na optimalizaci vzdělávání seniorů

Senioři v obou klubech mají zájem na svém vzdělávání a aktivním využití svého času. Vlivem různé úrovně organizačního vedení klubů, včetně finančního zabezpečení, jsou senioři s činností v Senior Clubu Čeladná spokojenější než senioři v Klubu Ostravických Seniorů. Pouze v oblasti pohybových aktivit byli mírně (o 4 %) spokojenější senioři v KOS. Je to dáno tím, že oblast pohybových aktivit není tolik náročná na finanční zabezpečení, ale ani na organizaci. Členové KOS si tyto aktivity sami plánují a zajišťují. I proto účast i hodnocení těchto akcí je lepší než v SCČ.

Vzhledem k výše popsaným výsledkům budou návrhy na optimalizaci vzdělávání směřovány především k činnosti Klubu Ostravických Seniorů:

- Zvýšit vybavenost již využívaných míst s výpočetní technikou.
- Podporovat vznik nových míst, kde by mohli senioři klubu využívat počítače.
- Umožnit seniorům vyšší využívání stávajícího počítačového vybavení škol, knihoven a obdobných středisek k jejich vzdělávání. Nejlépe v součinnosti s obecním zastupitelstvem.
- Zlepšit informovanost členů o programech kulturních a vzdělávacích center i mimo obec, a to i pomocí sociálních sítí jako součást práce s PC.
- Spolupráce se školami na jejich mimoškolních programech, jako dialog mezi různými generacemi.
- Zajistit sponzorování akcí klubu soukromými subjekty v obci; dárcovská činnost v souladu se Zákonem o dani z příjmu.
- Zapojit členy klubu do práce společenských komisí vedení obce, ovlivňovat jejich činnost ve prospěch seniorů
- Umožnit využití zařízení sportovních center seniory klubu za nižší ceny.
- Využití akcí pořádaných Klubem seniorů Horské služby Beskydy.
- Součinnost s ostatními seniorskými kluby při pořádání vzdělávacích akcí. Cílem bude snížení nákladů potřebných na realizaci.
- Oslovit seniory mimo klub, zvýšit aktivní členskou základnu.
- Získat trvalé prostory pro práci klubu.
- Spolupráce se sdružením obcí beskydského regionu, ovlivňovat jeho činnost ve prospěch seniorů
- Informovat veřejnost o práci klubu, propagaci klubu v regionálních médiích.

ZÁVĚR

Demografické prognózy uvádějí, že starších lidí nezadržitelně přibývá, společnost jako celek stárne a díky lepší zdravotní péči a zdravějšímu životnímu stylu se lidé dožívají vyššího věku. V období stáří nejde jen o pouhé životní dožívání, ale je to období vhodné k realizaci zájmů a dosažení cílů, které dosud nebyly splněny. V současné době existuje pestrá nabídka volnočasových a vzdělávacích aktivit pro lidi v postproduktivním věku, která je seniory přijímána kladně a senioři mají o tyto aktivity zájem. Je řada seniorů, kteří se snaží udržovat si své fyzické, psychické i společenské aktivity. Dožije-li se člověk vysokého věku v dobrém zdraví a v dobré pohodě, je to velký dar života. A právě aktivní styl života, ať už organizovaný v různých klubech, například seniorských, zájmových, vzdělávacích nebo individuální aktivity seniorů přispívají k udržování zdraví a pohody.

Program vzdělávání seniorů je v menších obcích a okrajových regionech málo známý a neseťká se vždy s porozuměním jak u seniorů, tak i u ostatní veřejnosti. O to víc je nutné tuto myšlenku prosazovat a vytvářet podmínky pro rozvoj vzdělávání seniorů. Moderní technologie by neměly být obavou či komplikací v životě seniorů, ale měly by být využívány tak, aby lidem v životě pomáhaly. Ani ostatní aktivity, jako např. pohybové, kulturní, společenské, vzdělávací, by neměly být opomíjeny. Komplex těchto aktivit, který je programem vzdělávání seniorů, jim napomáhá zůstat v kontaktu s ostatními generacemi. Zásadním faktorem, který bude ovlivňovat další edukaci seniorů je vlastní ochota, vůle a odhodlání každého jednotlivce.

Hlavním cílem průzkumu bylo stanovit spokojenost se vzděláváním v Klubu Ostravických seniorů v Ostravici a Senior Clubu Čeladná v oblasti práce s počítačem, v sociální oblasti, a také v oblasti pohybových aktivit, doložit a porovnat spokojenost se vzděláváním v obou klubech a navrhnout optimalizaci vzdělávání. Byla stanovena hlavní hypotéza, jejíž potvrzení či vyvrácení mělo být doloženo výsledky tří pomocných hypotéz. Hlavní hypotéza měla potvrdit, že senioři v Senior Clubu Čeladná jsou se vzděláváním spokojenější než senioři v Klubu Ostravických Seniorů v Ostravici. Pomocné hypotézy zkoumaly prostřednictvím dotazníku spokojenost seniorů se vzděláváním v obou srovnávaných klubech seniorů. Srovnávala se spokojenost se vzděláváním v oblasti práce s počítačem, v sociální oblasti a v oblasti pohybových aktivit. Výsledek dotazníkového šetření pomocné hypotézy PH1 a PH2 potvrdil, avšak pomocná hypotéza PH3 potvrzena nebyla. Z výsledků průzkumu první pomocné hypotézy, která byla potvrzena, vyplynulo, že 71 % respondentů v SCČ je se

vzděláváním v oblasti práce s počítači spokojenější než v KOS, kde je spokojeno pouze 48 % seniorů. Hlavním faktorem větší spokojenosti v SCČ a menší spokojenosti v KOS jsou rozdílné podmínky ke vzdělávání. Senioři jsou citlivější na rušivé faktory, proto je výhodné, aby měli stabilní výukové prostory, kde by se mohli ničím nerušení soustředit na výuku. Velkým přínosem je také snadná dostupnost vzdělávacích prostor a osobnost lektora. Senioři v SCČ mají oproti KOS výuku práce s počítačem vedenou profesionálním lektorem a mají své stabilní výukové prostory vybavené počítači. To vše vytváří kladnější vztah k počítačům, větší zájem o jejich využívání a vede seniory k větší spokojenosti. Druhá pomocná hypotéza, která hodnotila spokojenost se vzděláváním v oblasti sociální, svým potvrzením ovlivnila vyhodnocení výsledků průzkumu. V SCČ hodnotí spokojenost se vzděláváním v sociální oblasti pozitivně 76 % seniorů, zatímco v KOS pouze 42 % seniorů. Výsledek byl ovlivněn finanční stránkou věci. Seniorské aktivity v SCČ jsou financovány ze soukromých zdrojů a to jim usnadňuje výběr a realizaci ze širšího portfolia nabídek kulturních a společenských akcí. Překvapující byl výsledek třetí hypotézy, kde byli senioři v KOS spokojenější se vzděláváním v oblasti pohybových aktivit. Procento spokojenosti činilo v SCČ 68 %, zatímco v KOS je to 72 %. Výsledek poprvé ukazuje vyšší procento kladných odpovědí v KOS. Pohybové aktivity nejsou tolik finančně náročné, senioři z KOS se jim věnují ve větší míře již od mládí, je to jejich životní styl. Již z historie je známo, že v horských oblastech byl život vždy nesnadnější. Lidé nemohli být pohodlní, protože museli při zabezpečení běžných každodenních potřeb vyvinout více úsilí. Základním přirozeným pohybem je pro každého člověka chůze. Lidé v horách musí překonávat větší vzdálenosti hlavně pěšky, protože automobilová doprava není vždy a všude dostupná. Tento pohyb pro ně není překážkou, ale běžnou součástí života. Výsledek průzkumu nebyl nepotvrzením třetí hypotézy ovlivněn a hlavní hypotéza byla potvrzena.

Cílem bakalářské práce bylo srovnání vzdělávání ve dvou seniorských klubech. Lze konstatovat, že přestože výsledky průzkumu ukázaly větší spokojenost se vzděláváním v SCČ než v KOS, nelze pochybovat o tom, že i senioři v KOS jsou spokojeni s činností svého klubu. Členové obou klubů nemají rovné podmínky přístupu ke vzdělání a je otázkou, jaký by byl výsledek průzkumu, kdyby tomu tak nebylo. Pro seniory je podstatná otázka zdraví. Slouží-li zdraví, pak je pohled na spoustu věcí pozitivnější a je také větší odhodlání pouštět se do dalších vzdělávacích aktivit. Je-li ke zdraví připočteno také dobré finanční zázemí, ochota a vůle k aktivnímu životu, pak se senioři poslední etapy života nemusí obávat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BEDNAŘÍKOVÁ, I. *Kapitoly z andragogiky 2*. 1. vyd. Olomouc: UP v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2006. ISBN 80-244-1193-8.

BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, s.136. ISBN 978-80-247-2580-2.

DESSAINTOVÁ, M-P. *Nezačínajte stárnout*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 231. ISBN 80-7178-255-6.

GREGOR, O. *Stárnout to je kumšt*. 2. vyd. Praha: Olympia, 1990, s.139. ISBN 80-7033-040-6.

GRUSS, P. (ed.) *Perspektivy stárnutí z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 224. ISBN 978-807367-605-6.

KALNICKÝ, J. *Efektivnost a ekonomika edukace dospělých*. 1. vyd. Ostrava: Repronis, 2012, s. 148. ISBN 978-80-7329-323-9.

KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, s. 208. ISBN 978-80-247-2169-9.

KOPECKÝ, M. *Sociální hnutí a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 131. ISBN 80-86432-96-3.

MASARYKOVA UNIVERZITA. *Univerzita třetího věku 1990-2010, 20 let seniorského vzdělávání na Masarykově univerzitě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 59. ISBN 978-80-210-5156-0.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: *Kvalita života ve stáří, národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012*. ISBN 978-80-86878-65-2

MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, pedagogická fakulta, 2004, s. 203. ISBN 80-210-3345-2.

MUŽÍK, M. *Andragogická didaktika*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 272. ISBN 80-85963-52-3.

NEŠPOROVÁ, O., SVOBODOVÁ, K., VIDOVIČOVÁ, L. *Zajištění potřeb seniorů s důrazem na roli nestátního sektoru*. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2008, s. 28. ISBN 978-80-87007-96-9.

PALÁN, Z. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J.A.Komenského, 2002, s. 207. ISBN není uvedeno.

PETŘKOVÁ, A., ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika. Úvod do teorie a praxe edukace seniorů. Studijní texty pro distanční studium.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2004, s. 92. ISBN 80-244-0879-1.

PICHAUD, C., THAREAUOVÁ, I. *Soužití se staršími lidmi.* 1. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 156. ISBN 80-7178-184-3.

RABUŠIC, L. *Česká společnost stárne.* Brno, Georgetown: Masarykova univerzita v Brně, Georgetown, 1995. ISBN 80-210-1155-6 (MU). ISBN 80-901604-2-5 (Georgetown).

SAK, P. et al. *Člověk a vzdělávání v informační společnosti.* 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2007, s. 296. ISBN 978-80-7367-230-0.

ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých.* 1. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 208. ISBN 978-80-7367-551-6.

TILICH, J., PETŘKOVÁ, A., ZIMKOVÁ, L. *Deset let vzdělávacích aktivit pro seniory. Sborník příspěvků z odborného semináře se zahraniční účastí.* Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého Olomouc, 1997, s. 89. ISBN 80-7067-824-0.

TOŠNEROVÁ, T. *Jak si vychutnat seniorská léta.* 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2009, s. 239. ISBN 978-80-251-2104-7.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VYHNÁNKOVÁ, K. *Vzdělávání dospělých v České republice a Evropské unii.* 1. vyd. Praha: Univerzita J. A. Komenského, 200, s. 136. ISBN 978-80-86723-46-4.

VYCHOVÁ, H. *Vzdělávání dospělých ve vybraných zemích EU.* 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008. ISBN 978-80-7416-017-2.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

MACHALOVÁ, M. *Psychológia vo vzdelávaní dospelých.* 2. vyd. Bratislava: Gerlach Print, 2006. ISBN 80-89142-07-9. EAN 9788089142071.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Pyramida potřeb dle A.H.Maslowa.....	30
---	----

Seznam grafů

Graf 1: Demografické údaje KOS.....	39
Graf 2: Demografické údaje SCČ.....	39
Graf 3: Účast na výuce práce s počítači v KOS.....	40
Graf 4: Účast na výuce práce s počítači v SCČ.....	40
Graf 5: Spokojenost s výukou práce s počítači v KOS	41
Graf 6: Spokojenost s výukou práce s počítači v SCČ	41
Graf 7: Technické vybavení pro výuku práce s počítači v KOS	42
Graf 8: Technické vybavení pro výuku práce s počítači v SCČ	42
Graf 9: Spokojenost s přístupem lektora v KOS.....	43
Graf 10: Spokojenost s přístupem lektora v SCČ.....	43
Graf 11: Přínos výuky práce s počítači v KOS	44
Graf 12: Přínos výuky práce s počítači v SCČ	44
Graf 13: Účast v oblasti sociálních programů v KOS.....	45
Graf 14: Účast v oblasti sociálních programů v SCČ.....	45
Graf 15: Nabídka kulturních akcí v KOS	46
Graf 16: Nabídka kulturních akcí v SCČ	46
Graf 17: Nabídka tematických zájezdů v KOS	47
Graf 18: Nabídka tematických zájezdů v SCČ	47
Graf 19: Nabídka společenských programů v KOS	48
Graf 20: Nabídka společenských programů v SCČ	48
Graf 21: Vzdělávací programy v KOS	49
Graf 22: Vzdělávací programy v SCČ	49
Graf 23: Účast v pohybových aktivitách v KOS	50
Graf 24: Účast v pohybových aktivitách v SCČ	50
Graf 25: Nabídka rehabilitačních programů v KOS	51
Graf 26: Nabídka rehabilitačních programů v SCČ	51
Graf 27: Nabídka relaxačních programů v KOS	52
Graf 28: Nabídka relaxačních programů v SCČ	52

Graf 29: Nabídka zimních pohybových aktivit KOS	53
Graf 30: Nabídka zimních pohybových aktivit SCČ	53
Graf 31: Nabídka letních pohybových aktivit KOS	54
Graf 32: Nabídka letních pohybových aktivit SCČ	54

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled odpovědí PH1 v KOS	55
Tabulka 2: Přehled odpovědí PH1 v SCČ	55
Tabulka 3: Přehled odpovědí PH2 v KOS	56
Tabulka 4: Přehled odpovědí PH2 v SCČ	56
Tabulka 5: Přehled odpovědí PH3 v KOS	56
Tabulka 6: Přehled odpovědí PH3 v SCČ	56
Tabulka 7: Vyhodnocení HH v KOS	57
Tabulka 8: Vyhodnocení HH v SCČ	57

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník.....	I
Příloha B – Seznam zkratek	IV

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Vážená paní, vážený pane,

prosím Vás o vyplnění dotazníku, který je součástí průzkumu se zaměřením na porovnání úrovně vzdělávání seniorů v Klubu Ostravických seniorů a v Senior Clubu Čeladná.

Získaná data budou použita pouze pro studijní účely. Dotazník je anonymní, obsahuje 15 otázek a jeho vyplňování Vám nezabere více než 15 minut.

Mnohokrát Vám děkuji za ochotu a čas věnovaný vyplnění dotazníku.

Jarmila Katauerová, studentka Univerzity J. A. Komenského, Praha, konzultační středisko Frýdek – Místek.

PH 1 – otázka číslo 1

Zúčastňujete se výuky práce s počítači?

ano ne

PH 1 – otázka číslo 2

Jste spokojeni s výukou práce s počítači ?

ano ne neumím posoudit

PH 1 – otázka číslo 3

Vyhovuje Vám technické vybavení pro výuku práce s počítači?

ano ne neumím posoudit

PH 1 – otázka číslo 4

Jste spokojeni s přístupem lektora při výuce práce s počítači?

ano ne neumím posoudit

PH 1 – otázka číslo 5

Je pro Vás přínosem výuka práce s počítači?

ano ne neumím posoudit

PH 2 – otázka číslo 1

Zúčastňujete se programů v oblasti sociální?

(divadlo, kino, zájezdy, přednášky, kurzy)

ano

ne

PH 2 – otázka číslo 2

Vyhovuje vám nabídka kulturních akcí ?

(divadlo, kino, koncerty)

ano

ne

neumím posoudit

PH 2 – otázka číslo 3

Vyhovuje Vám nabídka tematických výletů?

(zájezdy, výlety, vycházky)

ano

ne

neumím posoudit

PH 2 – otázka číslo 4

Jste spokojeni s nabídkou společenských programů?

(přednášky, besedy, společenské kurzy)

ano

ne

neumím posoudit

PH 2 – otázka číslo 5

Jste spokojeni s nabídkou vzdělávacích programů (mimo počítače)?

(jazykové kurzy, zdravotní školení, odborné přednášky)

ano

ne

neumím posoudit

PH 3 – otázka číslo 1

Zúčastňujete se pohybových programů Vašeho klubu?

(odborná cvičení, bazén, masáže, sportovní akce)

ano

ne

PH 3 – otázka číslo 2

Vyhovuje vám nabídka rehabilitačních programů?

(fyzioterapie, odborná cvičení, zdravotní masáže)

ano

ne

neumím posoudit

PH 3 – otázka číslo 3

Vyhovuje vám nabídka relaxačních programů?

(hry, sauna, bazén, koupele)

ano

ne

neumím posoudit

PH 3 – otázka číslo 4

Jste spokojeni s nabídkou zimních pohybových aktivit?

(sjezdové lyžování, běžecké lyžování, turistické pochody, sálové sporty)

ano

ne

neumím posoudit

PH 3 – otázka číslo 5

Jste spokojeni s nabídkou letních pohybových aktivit?

(plavání, tenis, turistické pochody)

ano

ne

neumím posoudit

Konec dotazníku.

Příloha B – Seznam zkratk

EAEA	European Association for the Education of Adults (Evropská asociace vzdělávání dospělých).
EU	Evropská unie.
HH	Hlavní hypotéza.
ICT	Information and Communication Technologies (Informační a komunikační technologie).
KOS	Klub Ostravických Seniorů.
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj).
OSN	Organizace spojených národů.
PH	Pomocná hypotéza.
SCČ	Senior Club Čeladná.
U3V	Univerzita třetího věku.
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu).

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Jarmila Katauerová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinovaná

**Název práce: Komparace vzdělávání seniorů v Klubu Ostravických Seniorů
v Ostravici a Senior Clubu Čeladná**

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 52

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 24

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 0

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Irma Kaňová